

CATÀLEG DELS CAMINS DEL TERME MUNICIPAL D'ESPORLES

Coordinador: Antoni Reynés Trias
Autors: Juan Salvador Aguilar González
Margarita Durán Vadell
Vicenç Forteza Pons
Gabriel Ordines Marcé
Francesca R. Rotger Moyà
Cartografia: Raquel Rodríguez Gomila

© Fodesma, 1999

CATÀLEG DELS CAMINS DEL TERME MUNICIPAL D'ESPORLES

Í N D E X

1. PRESENTACIÓ.....	1
2. INTRODUCCIÓ.....	2
2.1. Consideracions jurídiques.....	2
2.1.1. La propietat dels camins públics.....	2
2.1.2. Règim jurídic dels camins públics.....	2
2.1.3. Accés al registre de la propietat.....	3
2.1.4. Inventari de béns de les corporacions locals.....	3
2.1.5. L'expedient d'investigació.....	4
2.1.6. La recuperació d'ofici (art. 70 i 71 RBEL).....	4
2.2. Metodologia.....	5
3. FONTS CONSULTADES.....	7
3.1. Arxivístiques.....	7
3.1.1. Arxiu Municipal d'Esporles (A.M.E.).....	7
3.1.2. Arxiu General del Consell Insular de Mallorca (A.G.C.M)....	10
3.1.3. Arxiu del Regne de Mallorca (A.R.M.).....	10
3.1.4. Arxiu Diocesà de Mallorca (A.D.M.)	10
3.1.5. Consell de Mallorca (FODESMA).....	11
3.1.6. Consell de Mallorca (Vies i Obres).....	11
3.1.7. Arxiu del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears....	11
3.1.8. Arxiu Municipal de Deià (A.M.D.).....	11
3.1.9. Annex. <i>Plan Nacional de Vías Provinciales</i>	11
3.2. Bibliogràfiques.....	15
3.3. Cartogràfiques.....	17
4. CATÀLEG.....	18
4.1. Relació dels camins inventariats.....	18
4.2. Relació dels camins documentats.....	20

4.3. Relació dels camins amb interès constructiu.....	21
4.4. Relació dels camins que formen part de rutes excursionistes.....	22
4.5. Fitxes dels camins inventariats.....	23

Núm.

1-Camí vell de Palma	23
2-Camí des Correu (Esporles-Banyalbufar).....	30
3-Camí d'Esporles a Valldemossa.....	35
4-Camí de sa font de Son Tries.....	39
5-Camí vell des port des Canonge (camí des Pescadors).....	43
6-Camí des pinar de Canet.....	47
7-Camí de s'Esgleieta a Establiments/camí de s'avenc d'en Corbera/ camí de Cas Ratat	50
8- Camí de Son Ferrà/costa de Son Ferrà.....	53
9- Camí de Son Simonet.....	58
10- Camí de Son Cabaspre.....	60
11- Camí de Son Malferit a Sarrià.....	63
12- Camí des Verger.....	66
13-Camí de s'Ermita.....	70
14-Camí des puig de ses Ermites	74
15-Pas de Son Cabaspre.....	76
16-Camí de s'ermita per sa Granja i es Castellet.....	78
17-Camí de Can Convent i es Born.....	80
18-Camí des comellar des Pollets.....	82
19- Pas de Son Vic.....	84
20- Camí de s'Ermita al terme de Puigpunyent.....	86
21- Camí de Son Tries al camí de s'ermita per sa Granja i es Castellet.....	89
22- Camí de Son Tries a Bellavista.....	91
23- Camí des puig de Son Bernardí.....	93
24- Pas des Cego.....	95
25- Camí des comellar des mal Cuinat.....	97
26- Pas de Son Poquet.....	99
27- Pas de s'Engegada.....	102
28- Camí de Puigpunyent a Establiments.....	104
29- Camí de Son Dameto/sa carretera Nova.....	108
30- Camí de sa Granja.....	110
31- Camí des coll des Bous.....	112
32- Camí del cor de Jesús.....	114
33- Camí de sa coma d'en Llobera.....	116
34- Camí de Son Dameto a la carretera c-710 (pel pla de ses Tanques).....	119
35- Camí vell de Son Simonet.....	121
36- Camí de sa font de dalt de Son Tries.....	123
37- Camí des Verger al camí de Son Malferit a Sarrià.....	125
38- Enllaç entre els camins que pugen a s'Ermita per sa Granja i es Castellet (Núm. 16) i per es penyal Gran (Núm. 40).....	128
39- Pas del camí 38 al camí de s'Ermita per sa Granja i es Castellet.....	130
40- Camí de s'ermita per es penyal Gran (des de la carretera de Puigpunyent-km. 8,6).....	132
41- Camí de ses Ermites.....	134

42- Camí des Puig des Boixos.....	137
43- Camí de ses Rotgetes.....	139
44- Camí de Son Tries a la font d'abaix de Son Tries.....	141
45- Camins de s'Esgleieta.....	143

5. CONCLUSIONS.....	145
---------------------	-----

6. ANNEX CARTOGRÀFIC

6.1. Mapes amb la localització dels camins catalogats a escala 1/ 5.000.

- 6.1.1. Full nº 670-2-8. Sa Granja.
- 6.1.2. Full nº 670-3-7. Son Olesa.
- 6.1.3. Full nº 670-2-7. Esporles.
- 6.1.4. Full nº 670-4-8. Son Pacs.
- 6.1.5. Full nº 698-2-1. Son Vic.
- 6.1.6. Full nº 698-2-2. Son Fava.
- 6.1.7. Full nº 698-3-1. Son Ferrà.
- 6.1.8. Full nº 698-3-2. Es Verger.
- 6.1.9. Full nº 698-4-1. S'Esgleieta.
- 6.1.10 Full nº 698-4-2. Son Espanyol.

6.2. Mapes temàtics a escala 1/ 25.000.

- 6.2.1. Mapa dels camins catalogats.
- 6.2.2. Mapa dels camins documentats.
- 6.2.3. Mapa dels camins amb interès constructiu.
- 6.2.4. Mapa dels camins amb interès excursionista.

1. PRESENTACIÓ

Els nous usos del sòl, els canvis en la propietat, i sobretot, la manca d'informació sistematitzada sobre la xarxa de camins existents en els diferents municipis, així com de la seva titularitat, fan que la gestió d'aquests camins s'hagi convertit en una qüestió problemàtica.

Els desconeixement de la titularitat o fins i tot de les característiques d'aquests camins, propicia el tancament i destrucció de molts d'ells.

Per tal de col·laborar amb els ajuntaments en l'aclariment dels dubtes que es poden presentar en la gestió dels citats camins, el Consell de Mallorca elabora el catàleg de camins dels diferents termes municipals, amb els següents objectius:

Recopilar la documentació existent sobre els camins, que permeti aclarir la titularitat dels mateixos.

Recollir informació sobre l'estat actual de cada un dels camins, amb especial incidència en els aspectes tipològics, constructius, etc.

Sistematitzar la informació, de tal manera que aquesta sigui aprofitable per a l'elaboració del planejament urbanístic i de l'Inventari de Béns d'Entitats Locals.

Tot i l'esforç realitzat per a la recerca de documentació que defineixi la titularitat dels camins, el catàleg s'ha de considerar com un document obert a l'aportació de noves dades documentals que ajudin a aclarir encara més aquesta titularitat.

Honorable Maria Antònia Vadell i Ferrer.
Presidenta de la Comissió de Promoció
Econòmica i Ocupació.

2. INTRODUCCIÓ

2.1. CONSIDERACIONS JURÍDIQUES

2.1.1. LA PROPIETAT DELS CAMINS PÚBLICS

Definició

A l'hora de parlar de la propietat dels camins públics ens hem de remetre als articles 344 del Codi Civil i 74.1 del Text refós de Règim Local:

Art. 344 del Codi Civil: "*Son bienes de uso público, en las provincias y los pueblos los caminos provinciales y los vecinales, las plazas, calles, fuentes y aguas públicas de servicio general, costeadas por los mismos pueblos o provincias*".

Art. 74.1 del Text Refós de Regim Local: " *Son bienes de uso público local , los caminos y carreteras, plazas, calles, paseos, parques, aguas, fuentes, canales, puentes y demás obras públicas de aprovechamiento o utilización generales cuya conservación y policía sean de la competencia de la Entidad Local*".

Aquests dos articles defineixen els camins públics quan tenen un ús públic o general i són competència de l'Entitat Local, o hi ha hagut una intervenció d'aquesta entitat exercitant les funcions de conservació i policia dels mateixos. D'aquests dos elements, el més important és l'ús públic, en aquest sentit podem citar la sentència del TS. de 3 de juliol de 1.961 (art. 2.984). "*Para que un camino rural sea de dominio público no es necesario que tal vía tenga, por su origen y condiciones de sostenimiento las características de una obra pública, a la que haya de aplicar la especial legislación sobre carreteras o caminos vecinales; se ha probado el uso público inmemorial, y no se justifica el carácter o condición de privado*". També es evident que dins aquesta definició de l'article 344 del C.C. també hi entren aquells camins de muntanya o rurals, sempre i quan es donin les circumstàncies esmentades anteriorment: ús públic i que la seva conservació sigui competència de l'Administració (Sentència del TS. de 9 de juliol de 1.981, art. 3241).

2.1.2. RÈGIM JURÍDIC DELS CAMINS PÚBLICS

Els camins com a béns d'us públics són: inalienables, inembargables e imprescriptibles (art. 80 de la LBRL).

D'aquest tres elements el que ara més ens interessa, pel que fa als camins, és el fet de la imprescriptibilitat, ja que evita que els propietaris colindants pel fet de tancar el camí durant un determinat temps pugui arribar a adquirir la seva propietat per prescripció adquisitiva (usucapió). L'única excepció a tal afirmació seria l'aplicació de l'article 8.5 de l'antic REGLAMENT DE BÉNS DE L'ANY 1955, article que preveu una desafectació tàcita d'un bé com d'ús públic pel transcurs de 25 anys, i que per tant a partir de tal data, es podria usucapir. Però el cert és que la dubtosa constitucionalitat d'aquest article - que de fet va en contra del que deia l'antiga Llei de Règim Local de l'any 1955 -, juntament amb la seva derogació pel nou reglament de béns de l'any 1.986, i així com, els llargs terminis que estableix, el fan pràcticament inaplicable.

2.1.3. ACCÉS AL REGISTRE DE LA PROPIETAT

L'article 5.2 del Reglament Hipotecari estableix: *"No obstante lo dispuesto en el artículo anterior , quedan exceptuados de la inscripción:*

2ª Los bienes municipales y provinciales de dominio y uso público conforme a la legislación especial"

Per tant no són inscribibles els béns municipals d'us públics, entre els quals, hi ha d'acord amb el ja esmentat art. 74.1 del TRRL, el camins. En aquest sentit tenim al STS. del 23 de setembre de 1.980 la qual afirma *"Una vía municipal de uso público no necesita constar en el Registro de la Propiedad para ser eficaz, frente a todos, tal como se desprende de su naturaleza jurídico-pública (Extra comercio) consagrada en el art. 188 y concordantes LRL en armonía con lo dispuesto en el art. 5 RH"*.

També hem de dir que el fet que un camí consti com a privat dins la descripció registral d'una finca no és un element decisiu, ja que la fe pública registral no empara la descripció de la realitat física de la finca inscrita.

Per tant, i davant la impossibilitat d'accés al Registre de la Propietat, encara es reforça més la necessitat de controlar i protegir aquestes vies.

2. 1. 4. INVENTARI DE BÉNS DE LES CORPORACIONS LOCALS

Aquest control sobre els camins pot venir per incorporar-los a l'INVENTARI DE BÉNS DE LES ENTITATS LOCALS, inventari obligatori (art 17. del Reglament de Béns de les Entitats Locals (RBEL) i regulat, bàsicament a l'article 20.G de l'esmentat text, pel que fa als camins:

20 g) *"Tratándose de vías públicas, en el inventario deberán constar los datos necesarios para su individualización, con especial referencia a sus límites, longitud y anchura"*.

Al respecte hem d'esmentar que:

Estam davant un inventari purament administratiu. Serveix a la pròpia Corporació pel control del seus béns, per tant, la seva inscripció no es constitutiva. No essent necessària, ni tampoc es regulada, cap tràmit d'informació pública per a procedir a inventariar un bé que, ja de fet, pertany a l' Administració.

No té un suport físic determinat. Per la qual cosa és possible incorporar plànols, que en el cas dels camins, informarien clarament del seu recorregut i colindants. Inventariar un camí sense establir clarament per on passa no es massa efectiu, i més en els casos d'alguns camins rurals que es poden fer desaparèixer amb certa facilitat. De tota manera en el cas de que algun colindant no estigui d'acord amb el traçat del camí, pot reclamar a l'Administració que realitzi el la delimitació o desllindament (art. 56 del RBEL). També s'ha de dir que el desllindament no és un requisit previ per inventariar un bé immoble com són els camins, en aquest sentit tenim la sentència del TS de 28 de abril de 1.989: *"El deslinde no es requisito previo para el acto de inclusión en el inventario"*.

El títol d'atribució del camí a la Corporació Municipal pot ésser la Llei (art. 609 del Codi Civil i 10 del RBEL), i en aquest cas, serien d'aplicació els citats articles 344 del Codi Civil i 74.1 del TRRL.

Per tant, quan ens trobem davant un camí que ha estat obert al públic i ha tingut un ús general des de temps immemorial, podem presumir que estam davant un camí públic. Si a més tenim constància de que l'Administració ha intervingut sobre ell, es reforça més la propietat pública dels camí, encara que com ja hem dit, aquest darrer element no és tan decisiu com l'ús públic del camí i que estigui obert al públic.

2.1.5. L'EXPEDIENT D'INVESTIGACIÓ

Si la Corporació té dubtes sobre la titularitat d'un camí, abans d'inscriure també pot iniciar l'expedient d'investigació (Art. 45 i següents del Reglament de Béns Locals.). Aquest procediment d'investigació és una bona eina per a poder determinar els drets que els colindants tenen sobre el camí, ja que s'els pot requerir perquè aportin els documents, o de més elements de prova, sobre els quals fonamenten els seus drets. (art. 49, 50 i 51 del RBEL).

Si la resolució de la investigació, previ informe del Secretari de l'Ajuntament, és favorable a la consideració de públic del bé s'ha de procedir a la seva taxació e inclusió a l'Inventari de Béns Municipals.

2.1.6. LA RECUPERACIÓ D'OFICI (art. 70 i 71 RBEL)

Art. 70.1: "*Las Corporaciones Locales podrán recobrar por sí la tenencia de sus bienes de dominio público en cualquier tiempo*".

Art 71.1: "*El procedimiento para la recuperación de la posesión podrá iniciarse a través de las formas previstas en el art. 46*".

"La recuperación en vía administrativa requerirá acuerdo previo de la Corporación, al que se acompañarán los documentos acreditativos de la posesión, salvo que se tratara de usurpaciones recientes".

"Este privilegio habilita a las Corporaciones locales para que utilicen todos los medios compulsorios legalmente admitidos, sin perjuicio de que si los hechos urbanísticos tienen apariencia de delito se pongan en conocimiento de la autoridad judicial".

Aquests articles regulen un instrument molt útil per a la defensa dels camins públics, tal qual és la recuperació d'ofici per part de la pròpia Administració. Hem de significar que el que es recupera és la possessió del camí, sense cap tipus de pronunciament sobre la seva propietat. Amb aquest expedient l'Administració d'ofici, sense necessitat d'acudir als tribunals, com han de fer els particulars, pot remoure tancaments de camins efectuats pels colindats. A més en el cas del camins, com estam davant un bé d'ús públic, pot exercitar aquest facultat en qualsevol moment, encara que faci més d'un any que s'ha produït el tancament. També s'ha d'advertir que quant més temps es deixí passar, més probabilitats hi ha de que no prosperi aquesta recuperació d'ofici, ja que es pot arribar a entendre que l'administració a consentit amb aquesta situació de tancament, i per tant es veu privada d'aquesta prerrogativa tan privilegiada.

2.2. METODOLOGIA

L'àrea geogràfica del present estudi és el terme municipal d'Esporles i inclou tots aquells camins, tant de ferradura com de carro, asfaltats o no, que reuneixen alguna d'aquestes característiques: camins que apareixen documentats als arxius consultats; camins que destaquin per les seves característiques constructives, tals com l'empedrat i alguns dels seus elements (ratlletes i cadena), la presència d'escopidors, clavegueres, escalons, pedres passadores i ponts, parets de suport i paretons; camins que formen part de rutes excursionistes clàssiques i així apareixen a la bibliografia especialitzada; i altres camins recollits de fonts orals.

Per contra s'ha exclòs de l'estudi les següents carreteres: Pollença a Andratx C-710; sa Granja a Puigpunyent PMV-1101; d'Esporles as Bosquet PM-110, ramal de la C-710 a Esporles; la carretera de Palma a Valldemossa (PM-111), la carretera de s'Esgleieta a Esporles PM-112; i la de Palma a Esporles per Establiments PM-104.

Per a la realització d'aquest estudi, la metodologia s'ha basat en unes passes ben concretes: la revisió de la bibliografia i cartografia existent, la recerca documental als arxius, el recorregut sistemàtic dels camins localitzats a les fonts escrites (dut a terme els mes de febrer de 1998), traslladant-los als fulls del "Mapa Topogràfic Balear", escala 1/5.000 de la Conselleria d'Obres Públiques i Ordenació del Territori (1994), les entrevistes a persones majors d'Esporles, i finalment, la redacció de l'estudi.

L'estructura final del treball està dividida en cinc capítols: la present introducció per definir el contingut; el capítol dedicat a les fonts consultades, bàsic per a situar i localitzar l'origen de la documentació emprada; el catàleg, format principalment per les fitxes dels camins; les conclusions, on es fan diverses recomanacions tals com la inclusió certs camins a l'Inventari de Bens de les Entitats Locals o la protecció d'aquells camins que tenen interès constructiu; i per últim un annex cartogràfic que conté, per una banda, els mapes escala 1/5.000 on s'ha marcat el traçat dels camins i, per altra, quatre mapes temàtics que agrupen els camins catalogats, documentats, els camins amb interès constructiu i els que formen part de rutes excursionistes.

En quant a la fitxa per a cadascun dels camins, eix bàsic del treball, està dividida en una sèrie d'apartats que recullen tota la informació: en primer lloc apareix el número del camí, que es correspon al lloc que ocupa en la relació de camins inventariats que encapçala el capítol, i el seu nom, que reflecteix la denominació tradicional o amb la que apareix a la documentació; en alguns casos, la modernitat del camí justifica l'absència d'un topònim clar, i per tant no apareix cap nom, però si l'inici i el final del seu traçat, a l'apartat següent.

A continuació l'apartat dedicat a la documentació localitzada, que fa referència a la relació del camí amb les Institucions, i que pot ser de diversos tipus: camí veïnal, camí públic (on a vegades pot aparèixer la declaració d'utilitat pública), camí en el que s'han realitzat obres per part de les administracions (Ajuntaments, Diputació, etc.), i altres (on recollim la documentació relativa a altres fets que no s'incloguin dins els apartats anteriors).

Pel que es refereix al seu interès constructiu o excursionista, aquest també es recull en els apartats corresponents de la fitxa.

Un altre apartat recollit a la fitxa és el de la tipologia, on es diferencien per la seva amplada, les pistes, els de carro i els de ferradura, mentre que pel seu grau d'elaboració podem reconèixer els tiranys.

Així mateix, l'apartat d'amplada recull l'amplària del camí en metres, i el de topònims propers recull, com expressa el títol de l'apartat, els topònims que apareixen localitzats al Mapa Topogràfic Balear, escala 1/5.000 de la COPOT.

El seguiment del camí engloba el nivell de dificultat d'aquest (sense problemes, fàcil, difícil i molt difícil) i la presència de fites, pintades i cartells indicadors que facilitin la seva localització. Igualment l'apartat de delimitació lateral informa de l'existència de reixes i/o parets laterals al camí.

A l'apartat de limitacions de pas es fa constar l'existència de cartells de prohibició de pas per accedir al camí, i de barreres i cadenes presents en el moment de la visita (febrer-març 1998). Pel que fa a les barreres, s'informa de l'estat en que s'han trobades (obertes, tancades, i/o amb pany).

Quant a la descripció del tipus de ferm, s'especifica si és asfalt, formigó/ciment, terra o empedrat.

La presència de fonts, cases, talaiots o qualsevol element que pugui destacar queda recollit en l'apartat de construccions properes d'interès, mentre que l'estat del camí queda establert, dins l'apartat del mateix nom, segons l'estat del ferm, dels marges i les parets, així com l'existència de vegetació i altres obstacles que puguin impedir el trànsit; així l'estat del camí pot ésser molt bo, bo, regular, dolent o molt dolent.

L'aparició d'elements constructius propis del camí, com escalons, ratlletes, cadena, marges de subjecció, paretons, escopidors, clavagueres, pedres passadores i ponts, tenen un apartat propi, on s'especifica si aquesta presència és puntual, o en cas contrari, simplement s'afirma o es nega tal presència.

També s'ha considerat necessari apuntar quins camins enllacen amb el que és objecte d'estudi (apartat camins amb els que comunica).

Els quatre darrers apartats de la fitxa fan referència a les fonts consultades per a fer l'estudi: a l'apartat de documentació arxivística s'apunta la cita on apareix el camí i la signatura del document, que es pot localitzar al capítol dedicat a les fonts consultades. A l'apartat de documentació bibliogràfica es recullen els llibres on també apareix qualche camí, i que en la majoria de casos són històries locals o guies excursionistes. Finalment, a l'apartat de cartografia on apareix el camí s'han inclòs els mapes històrics, militars, de publicacions excursionistes, del cadastre, de la COPOT i altres, on podem trobar el traçat del camí estudiat.

Per últim, les entrevistes fetes a persones majors d'Esporles, recollides a les fonts orals, aporten informacions sobre l'ús que s'ha fet dels camins al llarg dels anys i aporten informació que sovint no apareix als llibres.

3. FONTS CONSULTADES

En aquesta secció hem estructurat detalladament la localització dels documents trobats sobre els camins d'Esporles. S'han consultat varis arxius, encara que no és pot donar per tancada la recerca arxivística; si l'Arxiu Municipal d'Esporles i l'Arxiu General del Consell Insular de Mallorca han estat investigats a fons, encara es pot aprofundir a altres arxius com el d'Obres Públiques (Govern Balear) o l'Arxiu del Regne de Mallorca.

3.1 ARXIVISTÍQUES

3.1.1. ARXIU MUNICIPAL D'ESPORLES (A.M.E.)

Gobierno Municipal

Actas de "Consells"

1. *Actas de "Consells" (1550-1558).*
2. *Actas de "Consells" (1612-1643).*
3. *Actas de "Consells" (1644-1660).*
4. *Actas de "Consells" (1650-1698).*
5. *Actas de "Consells" (1669-1692).*
6. *Actas de "Consells" (1669-1702).*
7. *Actas de "Consells" (1708-1737).*
8. *Actas de "Consells" (1729-1744).*
9. *Actas de "Consells" de Banyalbufar y Esporles (1744-1766).*
16. *Actas de Ayuntamiento (1766-1780).*

Actas de Ayuntamiento

17. *Actas de Esporles (1800- 1850).*
18. *Actas de Esporles (1764-1812).*
19. *Actas de Esporles (1872-1896).*
20. *Actas de Esporles (1881-1900).*
23. *Actas de Esporles (1904-1907).*
24. *Actas de Esporles (1904).*
25. *Actas de Esporles (1904-1905).*
26. *Actas de Esporles (1908)*
27. *Actas de Esporles (1909).*
28. *Actas de Esporles (1910).*
29. *Actas de Esporles (1911).*
30. *Actas de Esporles (1912).*
31. *Actas de Esporles (1912).*
32. *Actas de Esporles (1913).*
33. *Actas de Esporles (1914).*
34. *Actas de Esporles (1914-1915).*
35. *Actas de Esporles (1915-1916).*
36. *Actas de Esporles (1917-1918).*
37. *Actas de Esporles (1919).*
38. *Actas de Esporles (1919-1920).*

- 39. *Actas de Esporles (1920-1921). Tomo I.*
- 40. *Actas de Esporles (1920-1921). Tomo II.*
- 41. *Actas de Esporles (1921-1922). Tomo I.*
- 42. *Actas de Esporles (1922-1923). Tomo I.*
- 43. *Actas de Esporles (1923). Tomo II.*
- 44. *Actas de Esporles (1922-1923). Tomo II.*
- 45. *Actas de Esporles (1923-1924).*
- 46. *Actas de Esporles (1924-1929).*
- 47. *Actas de Esporles (1930-1932).*

Patrimonio Municipal

- 75. *Expedientes de propiedades municipales (1946-1978).*

Contabilidad

Presupuestos

- 110. *Presupuestos (1880-1884, 1887, 1890-1891).*
- 111. *Presupuestos (1885-1886, 1888-1889, 1892-1896).*

Actas de rendición de cuentas

- 250. *Actas de rendición de cuentas (1513-1550).*
- 251. *Actas de rendición de cuentas (1585-1612).*
- 252. *Actas de rendición de cuentas (1602-1714).*
- 253. *Actas de rendición de cuentas (1668-1692).*
- 254. *Actas de rendición de cuentas (1677-1735).*
- 255. *Actas de rendición de cuentas (1692-1715).*
- 256. *Actas de rendición de cuentas (1713-1728).*

Tributación

Tallas

- 1007. *Talla del “Camí Real” (1786).*
- 1008. *Talla del “Camí Real” (1811).*

Contribución urbana rústica y pecuaria

- 1019. *Apeo (1818).*
- 1020. *Amillaramiento (1942-1944).*
- 1021. *Amillaramiento (1948).*
- 1023. *Amillaramiento (1953).*
- 1024. *Contribución del agua del canal (1561-1580).*

Urbanismo y Obras*Vías Públicas*

1150. *Construcción de caminos vecinales (1862-1878).*

1152. *Proyecto del camino de Esporles a Puigpunyent (1928).*

1153. *Jornales de construcción de la carretera de Esporlas a Puigpuñent (1928-1929).*

Urbanizaciones

1177. *Planos y listas de propietarios (1929-1974).*

1178. *Proyecto de obras de la urbanización Sa Casa Nova (1971-1980).*

1202. *Proyecto de urbanización Es Verger*

Documentació judicial*Cort Reial*

J.1. Cort Reial (1663-1741).

J.3. Cort Reial (1723-1799).

Arxiu administratiu de l'Ajuntament d'Esporles

- Sense signatura. Llibre d'actes de l'Ajuntament (1934-1935).
- Sense signatura. Llibre d'actes de l'Ajuntament (1939-1941).
- Sense signatura. Llibre d'actes de l'Ajuntament (1941-1943).
- Sense signatura. Llibre d'actes de l'Ajuntament (1945-1948).
- Sense signatura. Llibre d'actes de l'Ajuntament (1948-1952).
- Sense signatura. Llibre d'actes de l'Ajuntament (28 maig 1952 al 21 agost 1957).
- Sense signatura. Llibre d'actes de l'Ajuntament (21 agost 1957 al 26 juny 1963).
- Sense signatura. Llibre d'actes de l'Ajuntament (26 juny 1963 al 22 desembre 1967).
- Sense signatura. Llibre d'actes de l'Ajuntament (22 desembre 1967 al 25 juny 1971).
- Sense signatura. Llibre d'actes de l'Ajuntament (1988).
- Sense signatura. Llibre d'actes de l'Ajuntament (1989).
- Sense signatura. Llibre d'actes de l'Ajuntament (1990).
- Sense signatura. Llibre d'actes de l'Ajuntament (1991).
- Sense signatura. Comissió Gestora (1943-1945).
- Sense signatura. Llibre Inventari General d'Esporles (Vol. I), 1996.
- Sense signatura. Projecte tècnic de millora del camí rural d'es Verger. Terme municipal d'Esporles. 1997.
- Sense signatura. Projecte tècnic de millora del camí rural de Son Simonet. Terme municipal d'Esporles. 1997.
- Sense signatura. Certificat de l'Ajuntament sobre manteniment dels camins de s'Esgleieta. 1998.

3.1.2. ARXIU GENERAL DEL CONSELL DE MALLORCA (A.G.C.M.)

Secció Junta de Camins

- Sig. VI-60/3. *"Expediente general sobre la recomposición de caminos de Mallorca, instruido por Leonardo Oliver, comisionado y Director General de Caminos de Mallorca por Real Acuerdo. 1816"*.
- Sig. VI-60/4. *"De la recomposición y abilitación de los caminos principales y travesías de todas las villas y ciudad de Alcudia desta Ysla. 1816"*.
- Sig. VI-61/4. *"Expediente formado a consecuencia de la Comisión dada a los maestros albañiles Tomas Abrinas, Pedro Antonio Bauza y Bernardo Cabrer, para el reconocimiento de todas las acequias, zafareches, aqüeductos; como así mismo para la recomposición de caminos, con arreglo a lo mandado en el Real Acuerdo de 13 de julio ultimo. Se hallan las instrucciones dadas por los mismos comisionados a todas las villas de esta Ysla para su gobierno en la recomposición de los citados caminos, y limpia de acequias. Año de 1815"*.

Secció de Foment i Governació

- Sig. x-822/9. Expedient sobre camins i travessies. 1821.
- Sig. x-771/30. Expedient sobre la cessió d'un camí de Banyalbufar. 1852.

3.1.3. ARXIU DEL REGNE DE MALLORCA (A.R.M.)

Secció de Diputació

- Sig. D-821. *"Expediente de nombramiento de un Señor Ministro que celebre la recomposición de caminos de esta Ysla. 1817"*.

Secció de Comptaduria d' Hipotèques

Esporles:

- Sig. 599. *Hipotecas (1796-1896).*
- Sig. 603. *Traslaciones de dominio (juntamente con Establiments) 1845/ 26-11-1859.*
- Sig. 604. *Traslaciones de dominio rústico (1859-1862).*
- Sig. 606. *Testamentos y donaciones (juntamente con Establiments) 1845/22-10-1862.*

Valldemossa

- Sig. 753. *Hipotecas (1796-1836).*
- Sig. 756. *Traslaciones de dominio (1842-1862).*

3.1.4. ARXIU DIOCESÀ DE MALLORCA (A.D.M.)

- Sig. IV/34/13 b. *"Escritura de cesión de una finca otorgada por los testamentarios de Dª Margarita Rosselló y Ferrá a favor de la asociación religiosa titulada Hermanos Carmelitas Descalzos de la tercera orden. 1891"*.

3.1.5. CONSELL DE MALLORCA (FODESMA).

Registre General.

- Sense signatura. Camins de muntanya del terme de Valldemossa. 1994.
- Sense signatura. Camins de muntanya del terme de Banyalbufar. 1997.

3.1.6. CONSELL DE MALLORCA (VIES I OBRES).

- Sense signatura. *Plan Nacional de Vías Provinciales . Catálogo de las carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo del Ayuntamiento de Esporles (1973).*

3.1.7. ARXIU DEL TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTÍCIA DE LES ILLES BALEARS.

Secretaria de Govern.

- Sense signatura. *Libro de sentencias civiles y contencioso-administrativas. 1947 (sentència nº 11).*

3.1.8. ARXIU MUNICIPAL DE DEIÀ (A.M.D.)

- Sense signatura. *Noticia descriptiva del camino de herradura que de esta Villa se dirige a la de Valldemosa para la ciudad de Palma capital de esta Isla por los puntos de las propiedades o tierras en que antes del año 1836 que empezó en ella la construcción del camino nuevo para carruajes se transitaba o tenía su curso hasta dicha Villa de Valldemosa.*

3.1.9. ANNEX. PLAN NACIONAL DE VÍAS PROVINCIALES.

El decret 1541/1972, de la Presidència de Govern, de 15 de juny, pel qual s'aprovava el text refòs de la Ley del Plan de Desarrollo Económico y Social, va posar en marxa el *Plan Nacional de Vías Provinciales*. El 3 de novembre de 1972, mitjançant una ordre publicada en el *Boletín Oficial del Estado* nº 264, es procedia a la creació de la Comissió per a l'elaboració de l'esmentat Pla, que en el plaç màxim de dos anys havia d'estar acabat.

Per dur a terme els estudis en el seu respectiu àmbit territorial, es constituïa en cada Comissió Provincial de Serveis Tècnics un grup de treball, presidit pel Cap Provincial de Carreteres i integrat per representants de les Diputacions Provincials, del Ministeri d'Agricultura i dels demés Organismes que exercien atribucions sobre les vies afectades pel Pla.

El Grup de Treball de Balears, a principis de 1973, va fer arribar una comunicació a tots els ajuntaments de la província, comunicació que passam a transcriure:

"Con el fin de elaborar el Plan Nacional de Vías Provinciales, cuyo objetivo es determinar los caminos que han de integrar la futura Red Viaria a cargo de las Diputaciones, se ha creado por Orden de la Presidencia de Gobierno de 2 de noviembre de 1972 la Comisión para la elaboración del Plan Nacional de Vías Provinciales. Con este mismo objeto, y en el seno de la Comisión Provincial de Servicios Técnicos de Baleares, se acaba de constituir el Grupo de Trabajo de Baleares, integrado por el Jefe Provincial de Carreteras que suscribe, en calidad de Presidente, por D. Andrés Parietti Lliteras en representación de la Excma. Diputación Provincial y por D. Mateo Castelló en representación de la Delegación Provincial del Ministerio de Agricultura.

No es necesario recalcar la importancia que esta futura Red Provincial puede tener para ese Ayuntamiento, y la conveniencia de que los estudios que han de conducir a su determinación se hagan con el máximo interés. Por ello me permito rogarle su valiosa colaboración desde la primera etapa del Plan, que tiene por objeto la catalogación de todos los caminos de uso permanente y servicio público existentes en la Provincia.

Con el fin de recopilar todos los datos precisos y poder llegar a formar el Catálogo Provincial, le ruego encarecidamente que disponga lo preciso para que, de acuerdo con las Instrucciones que se adjuntan, se proceda a rellenar el cuadro y mapa que se acompañan, reflejando en ellos todos los caminos dependientes de ese Ayuntamiento y que cumplan con las condiciones exigidas en las referidas Instrucciones.

Para que el Catálogo sea lo más completo posible, y para facilitar la labor del Grupo provincial de Trabajo, le agradecería que al final de la relación de caminos municipales, y abjo el epígrafe "Otros Caminos", se indicaran todos los caminos existentes en ese término municipal y que no pertenezcan al Estado, a la Provincia ni al Municipio, pero que, cumpliendo las condiciones de las adjuntas instrucciones, sean de uso permanente y servicio público. Es el caso, por ejemplo, de caminos de acceso a instalaciones industriales, santuarios, sanatorios, miradores, etc.

Por "uso permanente y servicio público" se entiende que el camino sea normalmente practicable en cualquier época del año y que no sea utilizado exclusivamente por la propiedad privada. Se excluyen las vías que, por su función puramente local, respondan al concepto de calle.

Se ruega la remisión de un ejemplar del cuadro y mapa, debidamente cumplimentados, a la Jefatura Provincial de Carreteras, como sede del Grupo de Trabajo de Baleares, antes del próximo día 28 de febrero.

Palma, 30 de enero de 1973

El Presidente del Grupo de Trabajo.

Instrucciones para la Catalogación de las Vías.

1- Características que como mínimo deben reunir las carreteras y caminos que deben ser incluidos en los estados cuyo modelo se remite.

1.1. Plataforma de anchura igual o superior a (3) tres metros. Se entiende por plataforma la anchura total correspondiente a calzada más arcenes, en su caso.

1.2. Uso permanente y servicio público.

1.3. Que posean obras de fábrica para salvar los accidentes geográficos del terreno por donde se desarrollan.

2- Caminos que deben incluirse en las relaciones de acuerdo con su situación administrativa.

Solamente deben ser incluídas aquellas carreteras o caminos que en 31 de diciembre de 1972 se encuentren en alguna de las situaciones siguientes:

2.1. Carreteras o caminos construidos, que formen parte de las redes en explotación de los distintos Organismos.

2.2. Carreteras o caminos en construcción.

2.3. Carreteras o caminos de posible construcción que tengan su correspondiente proyecto aprobado.

3- Documentación a cumplimentar por cada Organismo afectado.

3.1. Hoja de catálogo.

Cada Organismo cumplimentará el modelo de relación de carreteras y caminos que se adjunta, de acuerdo con las siguientes normas:

- (1) Se pondrá el nombre del Organismo a cuyo cargo estén las carreteras o caminos que se relacionen.
- (2) En esta casilla, cada Organismo relacionará sus carreteras o caminos a partir del número 1. Este número de orden deberá coincidir con el que se señale en el plano correspondiente.

- (3) Se pondrá la clave, abreviatura o sigla de la carretera o camino, si la tuviera.
- (4) Se escribirá el nombre completo oficial, en su caso, de la carretera o camino de que se trate.
- (5) En las casillas marcadas "P.K." se indicarán los P.K. de la carretera o caminos que se esté relacionando, que constituyan el origen y final del tramo de que se trata. En las casillas marcadas "Localización" se indicarán los datos que identifiquen lo más claramente posible el origen y el final del tramo.

Por ejemplo: Localidad de; P.K. en la C. C; Plaza Mayor de; etc.

- (6) Se indicará la totalidad de los kilómetros del tramo. Los datos se expresarán con una cifra decimal.
- (7) Se escribirá en la 1ª casilla el ancho de la explanación y en la 2ª la de su calzada afirmada, si la tuviera. Los datos se expresarán con una cifra decimal. Las cantidades que se indiquen reflejarán las de mayor predominio en el tramo. En la casilla "Observaciones" podrá aclararse más, si se estima oportuno, este dato, por ejemplo: indicando las diferentes anchuras que tiene el tramo y las longitudes que corresponden a cada una de ellas.
Se entiende por explanación el espacio comprendido entre bordes exteriores de desmonte o terraplén, o entre bordes exteriores de cunetas si no existieran aquellos. Se entiende por calzada la parte de la Carretera destinada a la circulación de vehículos.
- (8) En esta casilla se pondrán las clases del afirmado de la calzada, si lo tuviera, con arreglo a las siguientes claves:

R- Rígido
M- Macadam
B- Riego bituminoso
A- Aglomerado
TE- Tierra estabilizada
X- Terreno natural

- (9) En esta casilla se pondrán todas aquellas características especiales que pueda tener la carretera o camino para su más completa identificación:

En cada relación se totalizará el número de kms.

3.2. Cartografía

Acompañando a cada relación se adjuntará un plano a escala 1: 250.000 desarrollando en papel de tamaño UNE A.1. siempre que los datos que en el mismo se reflejan puedan ser identificables.

Aquellos Organismos que lo necesiten para su fácil identificación, podrán usar las escalas de 1:100.000 y 1:25.000, pero su tamaño será en hoja del mismo formato UNE A.1. con objeto de obtener una uniformidad de todos ellos a efectos de su archivo y manejo.

Cuando se utilicen planos a estas escalas, se acompañará un plano general a escala 1:250.000 en el que se localicen las zonas detalladas.

4.- Plazos

Dado que la Comisión Provincial de Servicios Técnicos de Baleares debe elevar al Comité Técnico Nacional de Vías Provinciales la recopilación de todo el Catálogo provincial antes del 31 de marzo próximo, los Organismos afectados deben cumplimentar lo interesado antes del 28 de febrero próximo.

5.- Para la aclaración de cualquier duda que se presente se puede establecer contacto con el Grupo de Trabajo constituido en el seno de la Comisión Provincial de Servicios Técnicos.

Palma, Enero 1.973

Fonts:

- Arxiu General del Consell de Mallorca (A.G.C.M.). Secció Assistència i Cooperació Municipal. Signatura XI-86/3. *Plan Nacional de Vías Provinciales (1972-1974)*.

3.2 BIBLIOGRÀFIQUES

Albertí Albertí, J. i Rosselló Vaquer, R. (1996) *Història d'Esporles. Segles XIII-XVI*. Lleonard Muntaner Editor. Palma.

Aulí, Pere; i Rullan Onofre (1984) Dos mesos d'història del Grup Excursionista d'Esporles. A *El Pic*, nº 1, Revista d'Esporles.

Berard, G. (1983) *Viaje a las villas de Mallorca 1789*. Ajuntament de Palma, Palma.

Boletín oficial de la Provincia. Nº. 9710. Any 1929.

Bolletí d'informació municipal nº 10 jun-set 1996. Ajuntament d'Esporles

Bolletí d'informació municipal nº 11 oct-des 1996. Ajuntament d'Esporles

Bolletí d'informació municipal nº 12 gen-abril 1997. Ajuntament d'Esporles.

Bolletí d'informació municipal nº 13 maig-set 1997. Ajuntament d'Esporles.

Cateura Bennàsser et alii (1981) *Aspecto de la villa de Esporles en la Baja Edad Media*. A La Filadora, 2. Bolletí Cultural Informatiu.

Consell Insular de Mallorca (1993) *Catàleg dels Antics Camins de la Serra de Tramuntana*. Consell Insular de Mallorca. Palma.

Consell Insular de Mallorca (1997) Camí des Correu. A *Itineraris a peu per la Serra de Tramuntana*. Palma.

Consell Insular de Mallorca-Govern Balear (1997): *Mallorca. Guia de la Serra de Tramuntana*. Consell Insular de Mallorca-Govern Balear. Palma.

El Dia del Mundo (1994) *Rutas naturales de las Islas Baleares*.

Font i Martorell, Gabriel (1965) *Cincuenta excursiones a pie por la isla de Mallorca*. Fomento del Turismo de Mallorca, Mallorca. (Es Pouet. Es pouet de Sobremunt, Can Manent i Bunyolí).

Forteza, Miquel (1953) *Los antiguos caminos de Mallorca*. Panorama Balear núm 31. Palma.

Garcia Pastor, J. (1966) Establiments- Pouet de Sobremunt – Establiments (Per Sarrià i Bunyolí). A *Rutes amagades de Mallorca*. Núm. 10. Imprenta Politècnica. Palma.

Garcia Pastor, J. (1971) Sa Fita del Ram (Des de Esporles, per l'ermita de Maristella. A *Rutes amagades de Mallorca*. Núm. 47. Imprenta Politècnica. Palma.

Gran Enciclopedia de Mallorca (1991-1998) *Gran Enciclopedia de Mallorca*, vols. 5 i 10. Promomallorca Edicions, S. L. Inca, Mallorca.

Llinàs, Bartomeu i Martí, Catalina (1996) *Llegendes i tradicions d'Esporles*. Llibres de la nostra terra, núm. 22. Lleonard Muntaner editor. Palma.

Palos, Benigne (1984) *Itineraris de Muntanya*. Ed. Moll. Mallorca.

Rullán Salamanca, Onofre. (1984) *La toponimia del terme municipal d'Esporles i la seva rodalia*. Memòria de llicenciatura inèdita. Facultat de Filosofia i Lletres, departament de Geografia. Palma.

Rullán Salamanca, Onofre. (1992) La transformació d'una possessió de muntanya des de la postguerra a l'actualitat: es Verger d'Esporles. A *Les Fonts orals*. Col·lecció Seminaris i congressos, UIB, Palma.

Trias Mercant, Sebastià; Muntaner Marroig, Joan; i Lladó Vila, Josep (1996): *Valldemossa. Història, mites i tradicions*. J. J. De Olañeta Editor. Palma de Mallorca.

Valero, Gaspar (1992) *Camins i paisatges. Itineraris culturals per l'illa de Mallorca*. R. i J.J. de Olañeta, Editors. Barcelona.

3.3 CARTOGRÀFIQUES

Coello, Francisco (1851) *Atlas de España y sus posesiones de Ultramar. Islas Baleares*. Escala 1/200.000.

Moreno i Ramirez, Pedro (1858) *Plano geométrico del termino jurisdiccional de Esporlas ..* Escala 1/10.000.

Carta de la Ysla de Mallorca. Plànol de Pla de Camins veinals (1893-1894). Escala 1/150.000. (Arxiu d'Obres Públiques Sig. 1089).

Consell General Interinsular, C.G.I. (1980) *Mapa de Mallorca*, escala 1/10.000. Fulls 698-1-1, 698-1-2, 670-4-1, i 670-4-2.

Conselleria d'Obres Públiques i Ordenació del Territori, C.O.P.O.T. (1994). *Mapa Topogràfic Balear*, escala 1/5000.

Despuig, Antoni (1784) *Mapa de la Ysla de Mallorca*.

García de Jalón, Angel (1997). Plànol de la proposta d'ordenació de la zona de Son Tries. Normes subsidiàries municipals. Ajuntament d'Esporles.

Garcia Pastor, J. (1965 -1980) *Rutes amagades de Mallorca*. Imprenta Politècnica. Palma.

Instituto Geográfico Nacional (1985) *Mapa Topográfico Nacional*, escala 1/25.000. Fulls 698-I 38-27 (Sa Vileta) i 670-III 38-26 (Esporles).

López, Antonio (1852). *Croquis que comprende el Camino nuevo de Bañalbufar, el antiguo y los ramales que conducen a los Predios interesados en el expediente promovido por el Ayuntamiento de aquella Villa*. Escala 1/ 10.000. A.G.C.M. Sig. X-771/30.

Mascaró Pasarius, J. (1958) *Mapa General de Mallorca*.

Ministerio de Economía y Hacienda (1994). Mapes d'Esporles del Centro de Gestión Catastral y Cooperación Tributaria. Escala 1/5.000.

Palos, B. (1984) *Itineraris de Muntanya*. Ed. Moll. Mallorca.

Plan Nacional de Vías Provinciales. Catalogo de las carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo del Ayuntamiento de Esporles. (1973).

Plano Parcelario de Esporles (Mallorca). (1853). Escala aproximada 1/10.000.

Servicio Geográfico del Ejército (1961) *Cartografía Militar de España*, escala 1/25.000. Fulls 698-IV (Esporlas).

Servicio Geogràfic del Ejército. (1989 i 1994). *Cartografía Militar de España*. Escala 1/50.000. Fulls 698. 38-27 (Palma) i 670. 38-26 (Sóller).

4. CATÀLEG

4.1. RELACIÓ DE CAMINS INVENTARIATS

- 1- CAMÍ VELL DE PALMA.
- 2- CAMÍ DES CORREU (ESPORLES-BANYALBUFAR).
- 3- CAMÍ D'ESPORLES A VALLDEMOSSA.
- 4- CAMÍ DE SA FONT DE SON TRIES.
- 5- CAMÍ VELL DES PORT DES CANONGE (CAMÍ DES PESCADORS).
- 6- CAMÍ DES PINAR DE CANET.
- 7- CAMÍ DE S'ESGLEIETA A ESTABLIMENTS/CAMÍ DE S'AVENC D'EN CORBERA/
CAMÍ DE CAS RATAT.
- 8- CAMÍ DE SON FERRÀ/COSTA DE SON FERRÀ.
- 9- CAMÍ DE SON SIMONET.
- 10- CAMÍ DE SON CABASPRE.
- 11- CAMÍ DE SON MALFERIT A SARRIÀ.
- 12- CAMÍ DES VERGER.
- 13- CAMÍ DE S'ERMITA.
- 14- CAMÍ DES PUIG DE SES ERMITES.
- 15- PAS DE SON CABASPRE.
- 16- CAMÍ DE S'ERMITA PER SA GRANJA I ES CASTELLET.
- 17- CAMÍ DE CAN CONVENT I ES BORN.
- 18- CAMÍ DES COMELLAR DES POLLETS.
- 19- PAS DE SON VIC.
- 20- CAMÍ DE S'ERMITA AL TERME DE PUIGPUNYENT.
- 21- CAMÍ DE SON TRIES AL CAMÍ DE S'ERMITA PER SA GRANJA I ES
CASTELLET.
- 22- CAMÍ DE SON TRIES A BELLAVISTA.
- 23- CAMÍ DES PUIG DE SON BERNARDÍ.
- 24- PAS DES CEGO.
- 25- CAMÍ DES COMELLAR DES MAL CUINAT.
- 26- PAS DE SON POQUET.
- 27- PAS DE S'ENGEGADA.
- 28- CAMÍ DE PUIGPUNYENT A ESTABLIMENTS.
- 29- CAMÍ DE SON DAMETO/SA CARRETERA NOVA.
- 30- CAMÍ DE SA GRANJA.
- 31- CAMÍ DES COLL DES BOUS.
- 32- CAMÍ DEL COR DE JESÚS.
- 33- CAMÍ DE SA COMA D'EN LLOBERA.
- 34- CAMÍ DE SON DAMETO A LA CARRETERA C-710 (PEL PLA DE SES
TANQUES).
- 35- CAMÍ VELL DE SON SIMONET.
- 36- CAMÍ DE SA FONT DE DALT SON TRIES.
- 37- CAMÍ DES VERGER AL CAMÍ DE SON MALFERIT A SARRIÀ.
- 38- ENLLAÇ ENTRE ELS CAMINS QUE PUJEN A S'ERMITA PER SA GRANJA I ES
CASTELLET (NÚM. 16) I PER ES PENYAL GRAN (NÚM. 40).
- 39- PAS DEL CAMÍ NÚM. 38 AL CAMÍ DE S'ERMITA PER SA GRANJA I ES
CASTELLET.

- 40- CAMÍ DE S'ERMITA PER ES PENYAL GRAN (DES DE LA CARRETERA DE PUIGPUNYENT-KM. 8,6).
- 41- CAMÍ DE SES ERMITES.
- 42- CAMÍ DES PUIG DES BOIXOS.
- 43- CAMÍ DE SES ROTGETES.
- 44- CAMÍ DE SON TRIES A LA FONT D'ABAIX DE SON TRIES.
- 45- CAMINS DE S'ESGLEIETA.

4.2. RELACIÓ DELS CAMINS DOCUMENTATS

- 1- CAMÍ VELL DE PALMA.
- 2- CAMÍ DES CORREU (ESPORLES-BANYALBUFAR).
- 3- CAMÍ D'ESPORLES A VALLDEMOSSA.
- 4- CAMÍ DE SA FONT DE SON TRIES.
- 5- CAMÍ VELL DES PORT DES CANONGE (CAMÍ DES PESCADORS).
- 6- CAMÍ DES PINAR DE CANET.
- 7- CAMÍ DE S'ESGLEIETA A ESTABLIMENTS /CAMÍ DE S'AVENC D'EN CORBERA /CAMÍ DE CAS RATAT.
- 8- CAMÍ DE SON FERRÀ/COSTA DE SON FERRÀ.
- 9- CAMÍ DE SON SIMONET.
- 10- CAMÍ DE SON CABASPRE.
- 11- CAMÍ DE SON MALFERIT A SARRIÀ.
- 12- CAMÍ DES VERGER.
- 13- CAMÍ DE S'ERMITA.
- 28- CAMÍ DE PUIGPUNYENT A ESTABLIMENTS
- 35- CAMÍ VELL DE SON SIMONET.
- 43- CAMÍ DE SES ROTGETES.
- 45- CAMINS DE S'ESLEIETA.

4.3. RELACIÓ DELS CAMINS AMB INTERÈS CONSTRUCTIU

- 1- CAMÍ VELL DE PALMA.
- 2- CAMÍ DES CORREU (ESPORLES-BANYALBUFAR).
- 3- CAMÍ D'ESPORLES A VALLDEMOSSA.
- 4- CAMÍ DE SA FONT DE SON TRIES.
- 5- CAMÍ VELL DES PORT DES CANONGE (CAMÍ DES PESCADORS).
- 6- CAMÍ DES PINAR DE CANET.
- 8- CAMÍ DE SON FERRÀ/COSTA DE SON FERRÀ.
- 11- CAMÍ DE SON MALFERIT A SARRIÀ.
- 12- CAMÍ DES VERGER.
- 13- CAMÍ DE S'ERMITA.
- 14- CAMÍ DES PUIG DE SES ERMITES.
- 15- PAS DE SON CABASPRE.
- 16- CAMÍ DE S'ERMITA PER SA GRANJA I ES CASTELLET.
- 17- CAMÍ DE CAN CONVENT I ES BORN.
- 18- CAMÍ DES COMELLAR DES POLLETS.
- 19- PAS DE SON VIC.
- 20- CAMÍ DE S'ERMITA AL TERME DE PUIGPUNYENT.
- 21- CAMÍ DE SON TRIES AL CAMÍ DE S'ERMITA PER SA GRANJA I ES CASTELLET.
- 22- CAMÍ DE SON TRIES A BELLAVISTA.
- 23- CAMÍ DES PUIG DE SON BERNARDÍ.
- 24- PAS DES CEGO.
- 25- CAMÍ DES COMELLAR DES MAL CUINAT.
- 26- PAS DE SON POQUET.
- 27- PAS DE S'ENEGADA.
- 28- CAMÍ DE PUIGPUNYENT A ESTABLIMENTS.
- 29- CAMÍ DE SON DAMETO/SA CARRETERA NOVA.
- 30- CAMÍ DE SA GRANJA.
- 31- CAMÍ DES COLL DES BOUS.
- 32- CAMÍ DEL COR DE JESÚS.
- 33- CAMÍ DE SA COMA D'EN LLOBERA.
- 34- CAMÍ DE SON DAMETO A LA CARRETERA C-710.
- 35- CAMÍ VELL DE SON SIMONET.
- 36- CAMÍ DE SA FONT DE DALT DE SON TRIES.
- 37- CAMÍ DES VERGER AL CAMÍ DE SON MALFERIT A SARRIÀ.
- 38- ENLLAÇ ENTRE ELS CAMINS QUE PUJEN A S'ERMITA PER SA GRANJA I ES CASTELLET (NÚM. 16) I PER ES PENYAL GRAN (NÚM. 40).
- 39- PAS DEL CAMÍ NÚM. 38 AL CAMÍ DE S'ERMITA PER SA GRANJA I ES CASTELLET.
- 40- CAMÍ DE S'ERMITA PER ES PENYAL GRAN (DES DE LA CARRETERA DE PUIGPUNYENT-KM. 8,6).
- 41- CAMÍ DE SES ERMITES.
- 42- CAMÍ DES PUIG DES BOIXOS.
- 44- CAMÍ DE SON TRIES A LA FONT D'ABAIX DE SON TRIES.

4.4. RELACIÓ DELS CAMINS QUE FORMEN PART DE RUTES EXCURSIONISTES

- 2- CAMÍ DES CORREU (ESPORLES-BANYALBUFAR).
- 3- CAMÍ D'ESPORLES A VALLDEMOSSA.
- 5- CAMÍ VELL DES PORT DES CANONGE (CAMÍ DES PESCADORS).
- 8- CAMÍ DE SON FERRÀ/COSTA DE SON FERRÀ.
- 10- CAMÍ DE SON CABASPRE.
- 11- CAMÍ DE SON MALFERIT A SARRIÀ.
- 12- CAMÍ DES VERGER.
- 13- CAMÍ DE S'ERMITA.
- 15- PAS DE SON CABASPRE.
- 20- CAMÍ DE S'ERMITA AL TERME DE PUIGPUNYENT.
- 26- PAS DE SON POQUET.
- 28- CAMÍ DE PUIGPUNYENT A ESTABLIMENTS.
- 32- CAMÍ DEL COR DE JESÚS.
- 33- CAMÍ DE SA COMA D'EN LLOBERA.
- 35- CAMÍ VELL DE SON SIMONET.
- 37- CAMÍ DES VERGER AL CAMÍ DE SON MALFERIT A SARRIÀ.
- 42- CAMÍ DES PUIG DES BOIXOS.

4.5. FITXES DELS CAMINS INVENTARIATS

(1) CAMÍ VELL DE PALMA

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 3 - 1

INICI: Esporles (carretera des Verger).

FINAL: terme municipal de Palma.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: si.

TIPUS:

- Camí reial.
- Obres per part de l'Ajuntament i Diputació.
- "Camino general de caballerias..." .

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: ferradura.

Amplada: 0,9 - 2 m.

Tipus de ferm: empedrat.

Des de la carretera des Verger fins a Ca l'Amet.

Tram 2:

Tipologia: carro.

Amplada: 1,9 - 2 m.

Tipus de ferm: empedrat.

Des de Ca l'Amet fins a l'entrada a Son Mas. En aquest tram es troba una connexió empedrada amb el barri de sa Vilanova.

Tram 3:

Tipologia: ?

Amplada: ?

Tipus de ferm: ?

De l'entrada de la possessió de Son Mas fins a les cases d'aquesta possessió.
El camí ha desaparegut.

Tram 4:

Tipologia: carro.
Amplada: 3,1 - 4 m.
Tipus de ferm: terra i asfalt.

Des de les cases de Son Mas fins a la partió del terme de Palma. El camí està molt perdut vora les cases des Coll, i vora la partió de Palma.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Comellar de Ca l' Amet.
- Ca l' Amet.
- Pujolet de Son Cabot .
- Es Rafal.
- Son Mas.
- Es Coll.
- Coll d'en Portell.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: molt difícil, especialment vora les cases de Son Mas, es Coll i al final del camí.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Parets i reixes.

LIMITACIONS DE PAS:

- Una barrera tancada a Son Mas.
- Dues barreres tancades a la finca des Coll.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Cases des Rafal.
- Cases de Son Mas.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Molt dolent, exceptuant el tram 2 i el tram 3 (desaparegut).

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Escalons.
- Marges.
- Clavagueres.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí des Verger.
- Escales al carrer de sa Vilanova.
- Camí de Son Ferrà.
- Camí de Son Mas.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:**

A l'acta de Consells (antic òrgan de govern municipal) de l'Arxiu Municipal d'Esporles, de 8 de maig de 1662, es diu que "sa nesaista de haver de remediari los camins tant reyalis com tanders per haver molts anys no sa son remediats y est any per les calamitats de les fertilitats de ayguas... an determinat y resolt que sa remediari los camins ço es lo cami qui va de la vila de Banyalbufar qui pase per davant de la iglesia de la vila de espoles per al coll den portell y de alli a la ciutat..." (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 3).

Al mateix arxiu, a una altra acta de Consells de 29 de setembre de 1672, es "determinat, conclus y resolt [...] se posa ma, a , remediari, lo cami reyal qui va de banyalbufar per al Coll del pi, per la granja, per la iglesia de sporles, y per al Coll den portell" (A.M.E. Sig. 5). Al mateix arxiu, a un "acta de rendición de cuentas" de 27 d'abril de 1710, es diu que "estos messos pasats se feu adobar al cami de Ciutat fins anel Torrent de la grange..." (A.M.E. *Contabilidad*. Sig. 255).

També a l'acta de Consells de 27 de novembre de 1736, es dona compte que "per causa de tant de temps de las aigües tant furioses que ha fetes en molts parts del Camí Rl desta parroquia lo empedrat ses espeñat" (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 8).

A l'acta de la sessió del consell de dia 13 de juliol de 1751 es dona compte de diversos pagaments, entre els que hi figura "fer adobar al camí Rl de bax de Son tries fins al pi ver, trenta una lliura nou sous i deu diners" (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 9).

A un document remès a la Junta de Camins, datat a 27 d'agost de 1815, en resposta a la petició sobre l'estat dels camins d'Esporles, es contesta de la següent manera: "Los de Esporlas, hay una porcion en los Establimentos muy mala pero es facil de remediari, otra porcion hay en el Coll den portell muy mala, pero se esta componiendo; el camino de banyalbufar hay trosos que estan malos pero no es dificil su recomposicon..." (A.G.C.M. Junta de Camins. Sig. VI-61/4).

En una relació del batle d'Esporles de dia 15 de març de 1816, en compliment de les ordres del senyor don Leonardo Oliver Comisionado en el Ramo de Caminos, de les obres que havien de fer aquell any en la recomposició de camins es diu: "Se remendará el camino que desde la Villa va a Palma en el modo siguiente: en la primera y presente temporada se remendará una porción del camino que desde la Iglesia se dirige a la Villanueva. Concluida esta se seguirá la recomposición en el parage llamado la Creu del Foseret, y ultimamente el parage llamado la Punta d'en Bover que se halla en la raya de este termino, y se proseguirá azia los estebcimientos hasta concludido [...] En la segunda temporada se empezará la recomposición en el parage llamado la piqueta, y se proseguirá azia el Coll den Portell, y concludido se remendará el parage llamado el Plá de Son Morlá". (A.G.C.M. Junta de Camins. Sig. VI-60/3).

En una carta del batle d'Esporles de dia 31 de març de 1816, al senyor don Leonardo Oliver Comisionado en el Ramo de Caminos, notifica que “se está trabajando actualmente, en la recomposición del Camino, que desde la Yglesia se dirige al lugar llamado la Vilanova”. (A.G.C.M. Junta de Camins. Sig. VI-60/3).

En un escrit del batle d'Esporles de dia 26 de juny de 1816, dirigit al “ohidor de la Rl. Auda. Comdo. y Director general de caminos de esta isla” es notifica que s’ha arranjat el camí que “desde la Cruz del Foseret se dirige al Coll d’en Portell [...] Resta a componerse y abilitarse en la temporada del otoño que viene el pedazo de camino que desde la piqueta se dirige al Coll den Portell, el que desde la Cruz del Foseret va al lugar llamado al Portell de Son Bauzá, y el del llano de Son Morlá ” (A.G.C.M. Junta de Camins. Sig. VI-60/3).

En una carta del batle d'Esporles de dia 5 de mayo de 1816, al senyor don Leonardo Oliver Comisionado en el Ramo de Caminos, notifica que “esta temporada pasada se concluyó la recomposición del Camino, que desde la Yglesia se dirige a la Villanueva, y actualmente se esta trabajando en el parage llamado la Creu del Fosaret...”. (A.G.C.M. Junta de Camins. Sig. VI-60/3).

L’Ajuntament d’Esporles “En cumplimiento de la circular al 6 del que rige este ayuntamiento pasa a V.S. la noticia de las obras publicas y de utilidad comun principales y que se creen necesarias en esta villa y su distrito al tenor de lo que en ella se previene. En el año de 1815 se empezó la recomposición del camino general de caballerias que desde este pueblo pasa a Palma, se prosiguió en los años 1816 y 1817 y se recompuso una gran parte de el. En este ultimo año ceso su recomposición quedandose para recomponer aun lo mas malo y escabroso cosa de unos trescientos pasos que es el parage llamado el Coll den Portell, y en este estado se halla actualmente.” (A.G.C.M. Foment i Governació. Sig. X-822/9).

A l’Arxiu del Regne de Mallorca, a la sèrie Diputació, a un “Expediente de nombramiento de un señor ministro que celebre la recomposición de caminos de esta ysla. 1817” es troba un “Reconocimiento practicado por el Maestro Albañil Nadal Serra nombrado por el Real Acuerdo para rejonocer el estado en que se hallan los caminos que van situados al margen, esto es los mas principales; los que habiendo visto y recorrido dice: Caminos de la villa de Esporlas: El camino que de esporlas pasa a la ciudad en el predio de Dn Pedro Vicens Trias, hay algunas brechas en la paret y sus ruinas estorvan el camino y de aqui hasta la Creueta y de esta hasta el distrito de la villa necesita remediar el camino cerca media legua hechando piedras, ripio y grava que de todo hay inmediato y costara quinientas lib.” (A.R.M. Diputació. Sig. D-821).

El 28 d’octubre de 1861 es va fer la declaració de veïnal de primer ordre pel camí que va des de Ciutat fins als pobles de Banyalbufar, Esporles i Establiments (A.M.E. Sig. 1150), i l’any 1863 es fa saber la conveniència de variar el traçat del camí en el tram conegut com el Coll d’en Portell (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 19).

A la sessió de l’Ajuntament d’Esporles de dia 10 d’abril de 1864 es va llegir la sol·licitud presentada pel propietari des Coll, Pedro Trias on exposava que “su difunto tio D. Pedro José Trias y Sampol cedió gratuitamente a esta municipalidad el terreno de pertenencias de dicho predio que ocupa el nuevo camino que hoy es vecinal de primer orden, con tal que por cuneta de esta corporación se serrara de paret la sementera del foseret y la llamada Rota den Moranta, y que existiendo una pequeña via, en el dia obstruida, llamada camino antiguo de Banyalbufar, la qual no tiene objeto de existir desde que se abrió el camino hoy de primer orden, y sí solo para causar perjuicios al exponente en razon a que

siempre es un medio de defensa para los que se encuentran en el predio para algun objeto ilicito, pide en compensación del desprendimiento que tuvo su citado tio en beneficio de estos fondos, se le ceda el terreno que ocupa dichas pequeñas Vías en la parte que se hallan enclavadas en el predio indicado”. L’ajuntament va resoldre que “ se incoe expediente en el que se ara constar el dictamen de la Comisión de Obras y Caminos del seno de este Ayuntamiento y del director de caminos vecinales del partido, y hecho dese cuenta de nuevo a esta corporación para resolver lo que crea mas justo oído dictamen del asesor”. (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 19).

A la sessió de l’Ajuntament d’Esporles de dia 12 d’abril de 1864 es va resoldre”variar la direcció del camino del camino vecinal de primer orden de este pueblo en las sementeras denominadas El Foseret del predio el Coll propiedad de D. Pedro José Trias, y en la Tanca d’en Pedro de Francisco Llebres de Armengol termino de Establiments con objeto de suavizar en lo posible las asperas pendientes del camino antiguo en ambos puntos y evitar por otra parte el mayor corte de arboles tratandose de ensanchar el que existe hoy dia en ambas propiedades...”. (A.M.E. *Urbanismo y Obras*. Sig. 1150).

El 17 de novembre de 1877, el president de la corporació acorda es facin reparacions damunt el paretó construit “en el camino vecinal de primer orden de este pueblo y frente a la tanca de Son Trias y la del Rafal” (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 19).

Ja a principis del segle XX, el 30 de juliol de 1910, s’aprovà l’eixamplament de la carretera de Palma “y punto desde el camino de Son Trias al que conduce al Rafal” (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 28).

A l’amillament de 1942 es fa referència a l’existència d’aquest camí, ja que la finca de Ca l’Amet limita amb el “camino empedrado que va a Esporlas” i la de algunes parcel·les del Rafal limiten amb “camino empedrat” (A.M.E. *Tributación*. Sig. 1020).

El dia 21 de diciembre de 1944, a la sessió de l’ajuntament d’Esporles, es va llegir una instància presentada per diversos veïnats fent constar que la propietaria de Son Mas “ha interceptado el camino de uso público que desde la calle del cuartel de la guardia civil pasando por diversos predios enlaza con la carretera de Palma a Estallenchs, en el kilómetro 11, y punto conocido por “El Pino” cuyo camino tiene además otro rural que arrancando de la calle de Miñonas pasando por el Rafal entronca con el otro unos ciento cincuenta metros antes de llegar al portillo obstruido por la señora Llobera, e interesando que la corporación ordene a la misma reponga las cosas en el estado en que se encontraban antes de efectuar las obras de obstrucción de dicho camino [...] se trata de un antiguo camino de herradura de uso público con signos aparentes de su antigua existencia [...] supone una merma o supresión de una via rural, acuerda por unanimidad requerir a Dª Jerónima Llobera Martorell para que inmediatamente reponga las cosas en el estado en que se hallaban antes de obstruir el portillo e interceptar el paso del camino de que se trata... (A.M.E. *Comisión Gestora*. 1943-1945).

El febrer de 1945, seguint el plet sobre el camí, l’acta de la comissió gestora diu: “visto que no es cierto que el llamado camino de Son Mas no sea público, por resultar de los antecedentes obrantes en el Ayuntamiento y averiguaciones practicadas, que es uno de los caminos vecinales, a pesar de ser un simple camino de herradura [...] visto que tampoco es cierto que sea un camino que en todo su recorrido no exista obra artificial que revele obra humana, sino que por el contrario, existen bastantes tramos empedrados y muros que única y exclusivamente tienen como objeto la contención del camino [...] visto que tampoco es cierto que dicho camino por el contrario aparece en los planos de esta villa de Esporlas y en los

estados de caminos vecinales que obran en los archivos de este Ayuntamiento y en el mismo Gobierno Civil” (A.M.E. *Comisión Gestora*. 1943-1945).

Més documentació sobre l'esmentat plet, datada el 18 de febrer del mateix any, ens demostra com D^a. Jerónima Llobera Martorell no ha fet cas de l'ordre de demolició del portell del camí de Son Mas, i a més a més ha tancat amb pany la barrera existent a la partió entre Son Mas i es Coll, per la qual cosa l'ajuntament acordà requerir els propietaris perquè en plaç màxim de tres dies retiri “las obras que obstruyen el portillo de Son Mas, y deje libre el paso por la barrera” (A.M.E. *Comisión Gestora*. 1943-1945).

A la sessió extraordinària de dia 26 de març de 1946 es donà lectura “a la sentencia recaída en el juicio declarativo de menor cuantía interpuesto por Dña Jerónima Llobera Martorell é hijos, Dña Mariana y D. Pedro Ferrer Llobera en el Juzgado de primera instancia nº 2 de Palma de Mallorca, contra el acuerdo adoptado por este Ayuntamiento en sesión celebrada el día 21 de diciembre de 1944, en virtud del qual se ordenó a la referida señora y a sus hijos la demolición de las obras de tapiamiento de un portillo que habia levantado cerrando el llamado “Camino de Son Mas” en cuya sentencia se declara nulo, revocado y sin valor el acuerdo adoptado por esta corporación en 21 de diciembre de 1944, y todos los demas relativos a ordenar sean destruidas las obras de tapiamiento del portillo existente en la divisoria de las fincas “El Rafal” y “Son Mas”. Estudiada aquesta sentencia s'acordà “interponer el oportuno recurso de apelación contra la repetida sentencia, previa consulta de un abogado, como ampliación del informe emitido por el asesor de esta corporación...” (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 46).

Finalment, "vistos por la Sala de lo Civil de esta Audiencia, en grado de apelación, los autos juicio declarativo de menor cuantía", es va confirmar amb sentència del 22 de març de 1947 l'anulació i revocació de l'acord de l'Ajuntament d'Esporles que manava tomar el portell que s'havia construït en el camí de Son Mas (Tribunal Superior de Justicia. Secretaria de Govern. *Libro de sentencias civiles y contencioso-administrativas*).

A l'Arxiu Municipal d'Esporles, consta que el dos de juliol de 1948, a proposta del Batle, s'acordà “abonar a las personas que se personaron en el Juzgado de primera Instancia de Palma, para declarar como testigo por parte de este Ayuntamiento en el pleito del camino de Son Mas el jornal que perdieron con motivo del desplazamiento a razon de diez pesetas cada uno”. (A.M.E. Sense signatura).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:

- El camí des Correu: l'empremta del passat. (Rullàn, 1997). *A Camí des Correu. Itineraris a peu per la Serra de Tramuntana*: "Les dues talles referides (1786 i 1811) ens assabenten del que encara ara és comprovable sobre el terreny: el camí reial des Correu seguia cap a Establiments, assolint el coll d'en Portell. No ho feia per la zigzaguejant carretera actual sinó per Son Mas i es Coll".

- *Llegendes i tradicions d'Esporles* (Linàs i Martí, 1996). Al capítol referent a la capella de Son Mas es diu: “Al costat d'aquestes (cases de Son Mas), fins després de la Guerra Civil, hi passava el camí del Correu que anava a Palma “.

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- *Mapa de la Ysla de Mallorca* (Despuig, 1784). Comença a la Vilanova i acaba a la partió del terme de Palma.

- *Atlas de España y sus posesiones de Ultramar. Islas Baleares.* (Coello, 1851). Figura un camí entre Esporles i Establiments.

- *Plano geométrico del termino jurisdiccional de Esporlas* (Moreno, 1858). Apareix parcialment a la zona des Coll.

- *Plano Parcelario de Esporles (Mallorca)* (1953). Escala aproximada 1/10.000. Apareix el tram entre la partió de Son Mas i el coll d'en Portell.

- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958). Manca l'inici del camí i un tram a les proximitats de Sàrria.

- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1961), escala 1/25.000. Full 698-IV (Esporlas). Apareix majoritàriament.

- Plànol del *Plan Nacional de Vías provinciales* (1973). Apareix grafiat bona part d'aquest camí, amb algunes modificacions.

- *Mapa de Mallorca* (Consell General Interinsular, 1980), escala 1/10.000. Full 698-1-2. Apareix la major part del camí.

- *Mapa Topogràfic Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1986). Escala 1/25.000. Full 698/I. 38-27 (Sa Vileta). Apareix majoritàriament.

- Mapes d'Esporles del Centro de Gestión Catastral y Cooperación Tributaria (Ministerio de Economía y Hacienda, 1994). Apareix un tram d'aquest camí situat entre les cases des Coll i el coll d'en Portell.

- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1994). Escala 1/50.000. Full 698. 38-27 (Palma). Apareix majoritàriament.

- *Mapa Topogràfic Balear* (C.O.P.O.T., 1994). Apareix una important part del camí, mancant els trams des Rafal, es Coll i el final del camí.

(2) CAMÍ DES CORREU (ESPORLES-BANYALBUFAR)

FULLS MAPA 1/5000:

670 – 3 - 8

670 – 2 - 8

INICI: Esporles (església de Sant Pere).

FINAL: terme de Banyalbufar.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: si.

TIPUS:

- Camí reial.
- Obres per part de l'Ajuntament.
- Camí de 1er ordre.

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: si.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: ferradura amb un petit fragment de camí de carro.

Amplada: 2,5 - 3,5 m.

Tipus de ferm: empedrat parcialment. Molts de trams són de terra i dos petits fragments són de formigó.

Del poble fins a la carretera, davant el pont de sa Turbina.

Tram 2:

Tipologia: ferradura.

Amplada: 2,3 m.

Tipus de ferm: empedrat parcialment.

És tracta d'un tram que s'està construint actualment i que solventa també els primers metres després de creuar la carretera, passat sa Granja.

Tram 3:

Tipologia: ferradura.

Amplada: 3,2 m.

Tipus de ferm: empedrat.

Des de les proximitats de sa Granja fins a la partió del terme de Banyalbufar.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Sa Vileta.
- Pont de sa Turbina.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: fàcil.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: si. Un cartell de la restauració del camí, a la sortida d'Esporles.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Parets i reixes al tram 1, i parets al tram 3.

LIMITACIONS DE PAS:

- Dues barreres obertes, amb botador al tram 1.
- Una barrera, també oberta al tram 3.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Església de Sant Pere (Esporles).
- Sa Granja.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Regular. Les parets que delimiten el camí presenten alguns esboldrecs, i al tram 3 la vegetació cobreix bona part del camí.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Escalons. Al tram 1 i 2
- Cadena. Al tram 3.
- Marges.
- Paretons. Al tram 1.
- Ponts. El pont de sa Turbina.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí de s'Ermita per sa Granja i es Castellet.

OBSERVACIONS: el tram d'aquest camí que fou eliminat per la carretera està essent construït de nou per FODESMA (febrer-1998).

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

A l'Arxiu Municipal d'Esporles, a l'acta de Consells (antic òrgan de govern municipal) de 8 de maig de 1662, es diu que “sa nesasita de haver de remediar los caminos tant reyls com tanders per haver molts anys no sa son remediats y est any per les calamitats de les fertilitats de ayguas... an determinat y resolt que sa remediar los caminos ço es lo cami qui va de la vila de Banyalbufar qui pase per davant de la iglesia de la vila de esporles per al coll den portell y de alli a la ciutat... (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 3).

A una altra acta de Consells de 29 de setembre de 1672, es “determinat, conclus y resolt [...] se posa ma, a , remediar, lo cami reyal qui va de banyalbufar per al Coll del pi, per la granja, per la iglesia de sporles, y per al Coll den portell” (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 5). Al mateix arxiu, a un acta de rendició de comptes de 27 d'abril de 1710, es diu que “estos messos pasats se feu adobar al cami de Ciutat fins anel Torrent de la grange...” (A.M.E. *Contabilidad*. Sig. 255).

El 15 de juliol de 1736, s'especifica que es necessita fer “una filade al marge del Camí Rl. y que al Coll des Pi en aquell llevasi, ha menester adobar” (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 8).

Dins el fons de l'antiga Diputació Provincial que es conserva a l'Arxiu General del Consell Insular de Mallorca trobam, en data de l'any 1851, un expedient on es proposa la cessió de l'antic camí de Banyalbufar als propietaris que han donat els terrenys per fer el nou camí (A.G.C.M. Foment i Governació. Sig. X-771/30).

Al mateix Arxiu General el Consell de Mallorca, en un document que es fa per la recomposició de camins, segons lo especificat en el Real Acord de 13 de juliol de 1815, trobam en el municipi d'Esporles “ *el camino de banyalbufar hay trosos que estan malos pero no es dificil su recomposicon...* ” (A.G.C.M. Junta de Camins. Sig. VI-61/4).

L'Ajuntament Constitucional d'Esporles, i concretament la secció de correus, camins i canals, comunica que “En cumplimiento de la circular al 6 del que rige este ayuntamiento pasa a V.S. la noticia de las obras publicas y de utilidad comun principales y que se creen necesarias en esta villa y su distrito al tenor de lo que en ella se previene.. Finalmente en el año de 1804 una gran avenida al Torrente llamado de la Granja se llevo un puente que era el paso al camino general que desde la capital por este pueblo se va a la villa de Bañalbufar...”. (A.G.C.M. Secció Foment i Governació. Sig. X-822/9).

A l'Arxiu del Regne de Mallorca, a la sèrie Diputació, dins el “Expediente de nombramiento de un señor ministro que celebre la recomposición de caminos de esta yslla. 1817” es troba un “Reconocimiento practicado por el Maestro Albañil Nadal Serra nombrado por el Real Acuerdo para rejonocer el estado en que se hallan los caminos que van situados al margen, esto es los mas principales; los que habiendo visto y recorrido dice: Caminos de la villa de Esporlas: El camino que de Esporlas pasa a Bañalbufar necesita quitar muchos peñascos y desempedrar y empedrarlo de nuevo de las mismas piedras y al pasar el Torrent es necesario un puentecito poeque en lloviendo no se puede pasar y queda una porcion a villas sin comunicación costara quatrocientos cinquenta pesos. Dicho puente se puede construir con piedras que llaman llosas que no estan muy distantes y debe empedrarse de piedras vivas y desde dicho Torrent hasra el Garrove Cremat necesita empedrar y hacer cada cinco pasos una grada con vertiente a la parte inferior para dar salida a las aguas costara 60. Y desde dicho Garrove Cremat hasta la Roca y des esta hasta las Murteras necesita arrancar las piedras y

empedrarlo de nuevo, y a la parte de dichas Murteras hay dos brechas en la citación que llaman las Mosqueras y sus ruinas estorban el paso costara 60. Y desde las Mosqueras hasta la Potada del Cavall y Son Creus y la fuente de la servera no es mal camino pero necesita indispensablemente hacer una pared de 12 varas de largo a un despeñadero y esbancar a la parte superior para enchansar el camino pues no pueden pasar dos a un mismo tiempo y es muy facil despeñarse". (A.R.M. Secció de Diputació. Sig. D-821).

El 8 de maig de 1881, el consistori acorda la construcció de "tres trozos de paredones sobre el muro que separa el camino de primer orden del torrente de San Pedro", situats en es Planiol, es Bosquet i sa partió de sa Granja des Badaluch (A.M.E. Sig. 20). A l'acta del 3 de setembre de 1882, es dona permís a un particular per arreglar un marge "del camino vecinal llamado de Bañalbufar" (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 20).

El mes de febrer de 1993 els batles d'Esporles i Banyabufar sol·liciten al Consell Insular de Mallorca "la restauració de l'antic camí des Correu dins el programa de Recuperació d'Antics Camins que el CIM i FODESMA estan dugueren a terme com a desenvolupament del LEADER a la serra de Tramuntana". La restauració continua amb el programa REPPIS de la Comunitat Econòmica Europea (Arxiu del Consell Insular. Fodesma. Registre general).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:

- *Aspecto de la villa de Esporles en la Baja Edad Media* (Cateura, 1981) .A l'any 1442, el camí és de "profit e utilitat de la cosa pública e dels caminants e aportant blats, fruites e vitualles de Banyalbaffar a Ciutat...".

- *Bolletí d'informació municipal* n° 10 jun-set 1996. Ajuntament d'Esporles. Es reproduïxen els pressuposts de l'any 1996, on es localitza una partida de 792.076 pessetes per Restauració del Camí de Sant Pere.

- *Bolletí d'informació municipal* n° 11 oct-des 1996. Ajuntament d'Esporles. Es dona notícia d'una proposta del batle d'Esporles a la sessió ordinària de l'ajuntament de dia 29 d'octubre de 1996 consisten amb firmar un conveni amb el propietari de sa Granja per constituir una servitud de pas de tres metres d'amplada, sol·licitant al CIM la realització de les obres. La proposta fou aprovada, especificant que el camí serà peatonal i sols hi podran accedir vehicles de mantenimet.

- *Bolletí d'informació municipal* n° 12 gen-abril 1997. Ajuntament d'Esporles. Es dona notícia de la ratificació del conveni citat per part de l'Ajuntament.

- *Bolletí d'informació municipal* n° 13 maig-set 1997. Ajuntament d'Esporles. Es dona la notícia de la restauració d'un bocí més del camí des Correu per part de Fodesma, després que la Comissió d'Urbanisme del CIM i l'Ajuntament d'Esporles, declarassin d'utilitat pública una franja de tertreny d'uns 600 metres de longitud i tres d'amplada, cedida pel propietari de sa Granja.

- *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana* (CIM, 1993). És un dels camins inventariats.

- Dos mesos d'història del Grup Excursionista d'Esporles (Aulí i Rullan ,1984). A *El Pic*, n° 1, Revista d'Esporles.

- *Itineraris a peu per la Serra de Tramuntana*. (CIM, 1997). Ruta del Camí des Correu.
- *La toponímia del terme municipal d'Esporles i la seva rodalia* (Rullan, 1984). Dins l'apartat de comunicacions, sobre aquest camí llegim: *El més famós, però, dels nostres camins és el que antuvi comunicava Esporles amb Banyalbufar, anomenat popularment Camí des Correu, Camí Vell des Correu o Camí del Rei, és un camí empedrat atribuït al rei en Jaume, avui utilitzat només per caçadors i excursionistes, i que segons sembla apareix a la documentació de XV (1401) amb el nom de Camí Reial.*
- *Mallorca. Guia de la Serra de Tramuntana* (Consell Insular de Mallorca-Govern Balear 1997).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- *Mapa de la Ysla de Mallorca* (Despuig, 1784).
- *Croquis que comprende el Camino nuevo de Bañalbufar, el antiguo y los ramales que conducen a los Predios interesados en el expediente promovido por el Ayuntamiento de aquella Villa* (López, 1852). Escala 1/ 10.000. (A.G.C.M. Sig. X-771/30).
- *Plano geométrico del termino jurisdiccional de Esporlas* (Moreno, 1858). Apareix el tram 1.
- *Plano Parcelario de Esporles (Mallorca)* (1953). Escala aproximada 1/10.000. Apareix majoritàriament el camí, mancament el tram interceptat per la carretera.
- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1961). Escala 1/25.000. Full 670-III (Sóller). Apareix el tram 1.
- *Plànol de les Rutes Amagades de Mallorca* (Pastor, 1971). Apareix a la ruta núm. 47. Sa Mola del Ram.
- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1985). Escala 1/25.000. Full 670/III. 38-26 (Esporles). Apareix el tram 1.
- *Mapes d'Esporles del Centro de Gestión Catastral y Cooperación Tributaria* (Ministerio de Economía y Hacienda, 1994). Apareix majoritàriament el camí, mancament el tram interceptat per la carretera.
- *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana* (CIM, 1993). És un dels camins que apareixen grafiats.
- *Plànol dels Itineraris a peu per la Serra de Tramuntana*. (CIM, 1997). Ruta del Camí des Correu.
- *Plànol del Camí des Correu de Mallorca. Guia de la Serra de Tramuntana* (Consell Insular de Mallorca-Govern Balear 1997).

(3) CAMÍ D'ESPORLES A VALLDEMOSSA

FULLS MAPA 1/5000:

670 - 3 - 7

670 - 3 - 8

INICI: Esporles (Es secadors de Can Magre).

FINAL: terme de Valldemossa (Coll d'en Claret).

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: si.

TIPUS:

- Apareix a una relació dels "caminos generales y travesias".

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: si.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: ferradura.

Amplada: 1,5 - 1,7 m.

Tipus de ferm: empedrat.

Des de la sortida d'Esporles fins a les cases de Son Dameto.

Tram 2:

Tipologia: carro/pista.

Amplada: 2,5 - 4 m, encara que resta un portell de 1,6 m al Coll d'en Claret.

Tipus de ferm: terra.

De les cases de Son Dameto fins a la partió del terme de Valldemossa.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Costa de Son Dameto.
- Pleta de Son Dameto.
- Tanca des Vent.
- Son Dameto.
- Es Pins Vers.
- Coll d'en Claret.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: molt difícil al tram 1 on la vegetació cobreix totalment el camí, i difícil al tram 2 per mor de les pistes.
- b) Fites: alguna al tram 1.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Algunes parets.

LIMITACIONS DE PAS:

- Dues barreres obertes vora les cases de Son Dameto.
- Una barrera tancada arribant al Coll d'en Claret.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Cases de Son Dameto.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Molt dolent al tram 1. Bona part del tram 2 ha estat convertit en una pista .

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Escalons, al tram 1.
- Ratlletes, al tram 1.
- Marges.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí des comellar des Pollets.
- Camí vell des port des Canonge.

OBSERVACIONS:

- Segons la tradició oral, el camí passava per dins la clastra de Son Dameto i els vianants tenien dret a beure a la cisterna.

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

Al "Expediente sobre caminos y travesias. 1821", on tots els ajuntaments de Mallorca han d'enviar una relació dels seus camins veinals, el consistori de Valldemossa fa una relació dels que hi ha al seu terme, i a més del "camino general que conduce a la ciudad de Palma", contesta que "tiene otro camino general que conduce en la villa d'Esporlas la mayor parte de este camino esta situado por dentro de bosques y esta muy descompuesto, y difícil de componer por causa de los animales que habitan aquellos parages". (A.G.C.M. Secció Foment i Governació. Sig. x- 822/9).

Dins el llibre de registre d'hipoteques de l'Arxiu del Regne de Mallorca, corresponent a Valldemossa, apareix l'escriptura de venda de mitja quarterada en el lloc anomenat Girant de Deià, que fa partió "con camino Rl. de Esporlas, con el de Deyá y con el Predio Son Moragues". Dins el mateix llibre, amb data del 2 de juliol de 1829, apareix la donació en establiment del Predi Son Batista que "lindava con camino de Deyá y Esporlas, con otro camino de la Comuna, y por lo demas con tierras del Monasterio de la Cartuja" (A.R.M. Comptaduria d'Hipoteques. Sig. 753).

En el llibre de traslacions de domini del mateix arxiu trobam dues referències més al camí; una dins una venda per contracte públic, datada el 14 de setembre de 1846, de tres peces de terra, una de les quals fa partió "con camino que desde Valldemossa conduce a Son Ferrandell", i l'altre, datada el 10 de gener de 1848, dins la venda d'una peça de terra situada vora el camí de Valldemossa, que fa partió "con camino público que dirige a la villa de Esporles" (A.R.M. Comptaduria d'Hipoteques. Sig. 756).

També en trobam una referència a la *Noticia descriptiva del camino de herradura que de esta Villa se dirige a la de Valldemosa para la ciudad de Palma capital de esta Isla por los puntos de las propiedades o tierras en que antes del año 1836 que empezo en ella la construcción del camino nuevo para carruajes se transitaba o tenía su curso hasta dicha Villa de Valldemosa*, on es fa una descripció dels punts per on passava el camí. Arribant a Valldemossa, "continuando despues hasta el torrente o safareche o deposito de los tres cantons a la parte superior e inferior del mismo predio Son Moragues pasado el torrente a la parte inferior de cierto particular y a la parte superior de dicho Predio y llegando al predio Son Bauzá a la derecha se deja el camino de San Fernando y Son Oleza por el que tambien se va a la Villa de Esporlas". (Arxiu Municipal de Deià, sense signatura).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:

- Dos mesos d'història del Grup Excursionista d'Esporles (Aulí i Rullan ,1984). A *El Pic*, nº 1, Revista d'Esporles. Un dels itineraris descrits és el camí inventariat.
- *Gran Enciclopèdia de Mallorca* . A la veu Son Mas del Pla de Rei es diu: "El 1732 pertanyia al senyor Jaume Mas Garau i confrontava amb Son Calafat del Pla del Rei, Son Olesa, la Comuna de Valldemossa, l'Olivar dels Pares de la Cartoixa, el Bosc d'en Canals i el camí reial de Valldemossa a Esporles "(DF).
- *La toponímia del terme municipal d'Esporles i la seva rodalia* (Rullan, 1984). Dins l'apartat de comunicacions, el tram 1 d'aquest camí es anomenat camí vell de Son Dameto.
- *Los antiguos caminos de Mallorca* (Forteza,1953). "Ademas, resulta que el camino de Valldemosa Buñola, se menciona ya en el siglo XIII y que en las escrituras de traspaso de fincas, del mismo siglo, se hace mención del camino que iba de la iglesia de Valldemosa a Esporlas. Este camino se convirtió en carretero hasta Son Ferrandell, al ser introducidos los carros en la isla".
- *Valldemossa. Història, mites i tradicions* (Trias i altres, 1996). "...Des de 1349 el camí de Palma a Valldemossa passava per s'Esgleieta i Esporles i pujava pel coll d'en Claret".
- *Viaje a las villas de Mallorca 1789* (Berard, 1983). Al capítol de Valldemossa descriu: "Por este lado del poniente tiene el camino que va a la villa de Esporlas, llano hasta Son Oleza, una media hora, y sube mucho después rodando con otra llanura hacia el puerto del Cononge

va bajando con mucha pendiente entre pinos y bosques hasta Esporlas cuyas villas distan dos horas desde una a otra"

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- *Mapa de la Ysla de Mallorca* (Despuig, 1784). Apareix un camí que coincideix, a trams, amb el camí inventariat.
- *Carta de la Ysla de Mallorca. Plànol de Pla de Camins veinals* (1893-1894). Apareix un camí entre Esporles i Valldemossa, encara que molt simplificat.
- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958). Manca el tram entre el poble i Son Dameto.
- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1985). Escala 1/25.000. Full 670/III. 38-26 (Esporles). Apareix el tram 2.

(4) CAMÍ DE SA FONT DE SON TRIES

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 3 -1

INICI: carrer de Son Tries (abans carrer de sa Font), i carrer de Mn. Alcover.

FINAL: font d'abaix de Son Tries.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: si.

TIPUS:

- Camí veïnal.
- L'ajuntament reclama el "antiquissimo posesorio...".
- Conveni entre l'Ajuntament d'Esporles i la propietat de Son Tries.

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: ferradura.
Amplada: 2,5 - 2,7 m.
Tipus de ferm: empedrat.

Del carrer de Son Tries (carretera des Verger) a la font.

Tram 2:

Tipologia: carro.
Amplada: 2 m.
Tipus de ferm: ciment.

Del final del carrer Mn. Alcover fins a l'inici del camí de ferradura.

Tram 3:

Tipologia: ferradura.
Amplada: 0.9 m.
Tipus de ferm: empedrat.

Del final del camí de carro fins a la font.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Costa de Son Tries.
- Son Tries.

- Font d'abaix de Son Tries.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: fàcil
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Reixes i parets.

LIMITACIONS DE PAS: -**CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:**

- Font d'abaix de Son Tries i canaleta.
- Son Tries

ESTAT DEL CAMÍ:

- Bo.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Escalons.
- Marges.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA: -**OBSERVACIONS: -****DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:**

A l'arxiu d'Esporles es localitza un escrit dirigit al Sr. Subdelegat de la Reial Intendència, en data de dia 2 d'agost de 1789, on s'afirma que el propietari de Son Tries vol mudar un camí per on transiten molts dels moradors de la vila per dur-se'n aigua de la font de dit predi, i l'ajuntament s'hi ha oposat "queriendo impedir a dicho Trias para que no se atreve canviar el camino que de tiempo immemorial transita por aquel parage, lo que es gravoso al expresado Trias, y a los intereses de S. Mag. por cuyo motivo requiere a dicho Subdelegado pase personalmente a viscerar los dos caminos, así el viejo como el nuevo que ha hecho y diga por el qual se da mayor perjuicio a los intereses del Rey Nro. Sr. ". (A.M.E. *Documentación judicial*. Sig. J-3).

Al mateix arxiu, a l'acta de la sessió de l'ajuntament d'Esporles de dia 3 de desembre de 1792, referint-se al plet existent entre el consistori i el propietari de Son Tries "pretendiendo dicho Trias que los vezinos de aquella villa ningun derecho tienen a las aguas de dicha fuente; y sobre todo que no deven pasar a esta por las varias sendas que hacen dentro el referido predio, y que en todo caso deverian hir a aquella por el camino demarcado en el mapa presentado en autos bajo el numero onze". (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 18).

A les actes d'Esporles es reproduïx una còpia de la carta de la Reial Audiència, datada a 28 d'abril de 1796, on es refereix al desitjos del propietari de Son Trias de "que no se le pueda obligar a que permita tantos caminos por dentro su predio sino por uno conviniendo sin perjuicio de sus derechos para el juicio de propiedad, y por ahora a que pasen por el demarcado en el mapa bajo el numero onze", es declara "que los vecinos de la villa de Esporlas deven ser mantenidos en la posesion de llevarse agua de la Fuente del predio Son Trias por los tres caminos demarcados en el mapa presentado bajo los numeros tres, onze y doze". (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 18).

Al mateix arxiu, a l'acta de dia a 16 de juliol de 1800, l'ajuntament reclama el "antiquissimo posesorio que tenemos de pasar por las tres sendas o caminos a tomar las aguas que necesitamos de la fuente de dicho predio Son Trias para el sustento de todos los vecinos de esta villa, lo que tenemos ganado con real sentencia del supremo consejo de sinco agosto del año mil setecientos noventa y nueve..." (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 18).

Al "*Expediente sobre caminos y travesias. 1821*", on tots els ajuntaments de Mallorca han d'enviar una relació dels seus camins veinals, en el municipi d'Esporles es diu "En cumplimiento de la circular al 6 del que rige este ayuntamiento pasa a V.S. la noticia de las obras publicas y de utilidad comun principales y que se creen necesarias en esta villa y su distrito al tenor de lo que en ella se previene... El camino que se dirige a la Fuente comun de esta villa de donde se abastece todo el pueblo, la que se halla a cosa de medio cuarto de hora, con motivo de bajar por el en el Yvierno gran copia de aguas, actualmente esta tan estropeado que quasi es intransitable" (A.G.C.M. Secció de Foment i Governació. Sig. x-822/9).

A una carta del Batle Reial d'Esporles a Leonardo Oliver "del Consejo de S.M. ohidor de la Rl. Aud^a, Comisionado y Director genl de caminos de esta villa", datada a 19 de juliol de 1816 es diu que "el camino que de esta poblacion va a la Fuente de donde tienen derecho de proveherse de agua todos los vecinos, y por donde todos los dias les es preciso pasar tanto a pie, como con cavallerias, es absolutamente intransitable con motivo de hallarse a trechos algunos fosos...". La causa del deteriorament era, segons el mestre major d'obres públiques de Palma, Thomas Abrines, l'aigua que devallava de la muntanya en temps d'abundants pluges, i la sol.lució era desviar les aigües per les terres veinades, a lo que sempre s'oposava el propietari de Son Trias. Per tal de solventar el contratemps s'anomenaren dos peritos. (A.G.C.M. Secció de Junta de Camins. Sig. VI-60/3).

A l'acta de la sessió del consistori esporlerí de dia 18 de febrer de 1872 es parla de canalitzar el dret de les aigües de la font de Son Trias ja que els veinats han de caminar un "cuarto de legua" i es tracta d'un "camino tan peligroso y resbaladizo". (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 19).

A l'Arxiu Municipal d'Esporles, a l'acta de la sessió del consistori de dia 20 d'abril de 1955 sota el títol de Camino de Son Trias y Ne Bernadete, es parla del deficient estat d'ambdós camins, i s'acordà "dedicar en primer lugar la atencion al camino de Son Trias, tanto por su situación, como por ser la via de mas frecuente uso para el vecindario en general" (A.M.E. Sense Signatura).

El dia 10 de març de 1998 el plenari d'Esporles aprovà la proposta d'un Conveni entre l'Ajuntament i els propietaris de Son Trias. Un dels pactes d'aquest conveni estableix: "Primer.- La propietat s'obliga a executar, a la seva costa, la redacció del Projecte i les Obres d'Urbanització de la UNITAT D'ACTUACIÓ DE SON TRIAS, incluint les que afecten al camí peatonal que va des de la confluència dels vials I i IV fins a la Font de Baix envoltant

la Zona Verda per tornar a confluïr a la costa de Son Tries (enllumenat, drenatge, paviment de llosa, etc) així com l'adecentament de l'esmentada Zona Verda amb les directrius fixades per l'Ajuntament". Per altra banda el pacte quart contempla que la propietat efectuarà la cessió gratuïta dels vials a l'ajuntament d'Esporles. El tram 2 figura com a Vial IV. (A.M.E. Sense signatura).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:

- *Gran Enciclopedia de Mallorca*. A la veu Esporles es diu " Aquest (Ramon Fontanet) va fer la cabrevació de la meitat de les aigües, ja que el 1254 foren donades perl bisbe Ramon de Torrelles a la parròquia de Sant Pere. Malgrat que l'aigua hi era abundosa, els habitants tengueren molts de problemes per utilitzar-la....El 1406, un privilegi del rei de la Corona d'Aragó Martí l'Humà ordenava al virrei de Mallorca de dur les aigües sobrants de sa granja i Son Tries a Palma".

CARTOGRAFIA ON APAREIX: -

- *Plano geométrico del termino jurisdiccional de Esporlas* (Moreno, 1858).

- Plànol d'Ordenació de la zona de Son Tries. (García de Jalón, 1997). Escala 1/1.000. Normes subsidiàries municipals. Ajuntament d'Esporles.

(5) CAMÍ VELL DES PORT DES CANONGE (CAMÍ DES PESCADORS)

FULLS MAPA 1/5000:

670 - 2 - 8

670 - 3 - 8

INICI: Esporles (Son Fort i es secadors de Can Magre).

FINAL: terme de Banyalbufar (Mirant de Mar).

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: si.

TIPUS:

- "Carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo del ayuntamiento de Esporles". Plan Nacional de Vías Provinciales 1973.
- Inventari General d'Esporles (1996).

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: si. Hi ha la tradició de davallar al port des Canonge des d'Esporles a peu per aquest camí, el primer de maig.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: ferradura.

Amplada: 1,5 - 2 m.

Tipus de ferm: ciment i terra.

De les cases de Son Fort (límit dels nucli urbà) al camí de carro (tram 3), passant vora les cases des Badaluc. Els darrers metres d'aquest tram, molt coberts de vegetació, es continuen amb una pista que enllaça de nou amb el camí de carro.

Tram 2:

Tipologia: ferradura.

Amplada: 1 m.

Tipus de ferm: terra.

Aquest tram és conegut com es mal Pas, i enllaça dos revolts del tram 3.

Tram 3:

Tipologia: carro.

Amplada: 2,5 - 3,1 m.

Tipus de ferm: terra.

És el tram principal, que comença als secadors de Can Magre i acaba a la carretera C-710.

Tram 4:

Tipologia: carro.
Amplada: 2,5 - 3,1 m.
Tipus de ferm: terra.

De la carretera C-710 a mirant de Mar (partió del terme municipal).

Tram 5:

Tipologia: carro.
Amplada: 2,5 - 3,1 m.
Tipus de ferm: terra.

És un curt tram situat just abans de la carretera C-710, variant del tram 3, que fou netejat pel GEM els dies 28 i 29 de març de 1998.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Son Fort.
- Es Badaluc.
- Mirant de Mar.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: fàcil.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Parets i reixes.

LIMITACIONS DE PAS:

- Dues barreres obertes
- Una paret amb un botador al final del camí.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS: -

ESTAT DEL CAMÍ:

- Bo.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.
- Escopidors.
- Clavagueres.
- Ponts.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí d'Esporles a Valldemossa.
- Camí de Can Convent i es Born.
- Camí de Son Dameto/sa carretera nova.

OBSERVACIONS:

Al llarg de 150 metres ha estat substituït per la carretera C-710. A l'Amillament de 1942 (contribució territorial. Riqueza rústica), una de les partions de la finca de Son Dameto, situada a Mirant de Mar era, a l'oest el "camino del Mirador" (A.M.E. Sig. 1020).

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

El gener de 1973, el Grup de Treball de Balears, encarregat directe a les Illes de l'elaboració del *Plan Nacional de Vías Provinciales*, demanava a tots els ajuntaments la seva col.laboració per dur a terme la primera etapa de l'esmentat Pla, que tenia com a objecte la catalogació de tots els camins d'ús permanent i servei públic existents a la Província (veure 3.1.7. Annex).

Pel que fa a les notícies que l'Ajuntament d'Esporles envià per formar aquest Pla, el tram 3 d'aquest camí, amb el nom de "Camino Parcelas Son Dameto", és un dels inclosos dins el *Catálogo de las carreteras o caminos existentes en la Provincia a cargo de Esporlas*", del mateix any, amb inici al carrer "Zaragoza" d'Esporles i final a la PM-710, amb una longitud de 4 quilòmetres i una amplada de 3 metres, 2,5 dels quals són de "calzada". (Consell de Mallorca. Vies i Obres. Sense signatura).

Les variants no reflectides en *Plan Nacional de Vías Provinciales* de l'any 1973 corresponen per la seva tipologia i ús públic sense barrament de pas a l'antic camí. Per tant es podria arribar a la conclusió que estam davant camins públics.

Al Llibre Inventari General d'Esporles (Vol. I) de l'any 1996 apareix el "Camino Parcelas Son Dameto" amb el núm. 106 i amb una llargada de 4 Km., que es correspon amb el tram 3 d'aquest camí.

El 9 de març de 1998 el Grup Excursionista de Mallorca sol.licita a Fodesma (Consell de Mallorca) col.laboració per dur a terme la neteja del camí vell des port des Canonge, prevista pel dia 29 de març. El Consell de Mallorca, a través de FODESMA va respondre afirmativament col.laborant amb la neteja. (Consell de Mallorca. Fodesma. Registre General). Per la seva banda, l'Ajuntament d'Esporles, en data 16 de març de 1998 autoritzà la neteja del camí vell des port des Canonge, dins el terme d'Esporles (A.M.E. Registre de sortida). Es va netejar el tram 5 d'aquest camí.

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:

- *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana* (CIM, 1993). És un dels camins inventarits.
- *La toponímia del terme municipal d'Esporles i la seva rodalia* (Rullan, 1984). Dins l'apartat de comunicacions, es citat el *Camí des Mirador*.

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- *Plano Parcelario de Esporles* (Mallorca) (1953). Escala aproximada 1/10.000.
 - *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).
 - Plànol de “Carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo del ayuntamiento de Esporles” del *Plan Nacional de Vías Provinciales*, 1973).
- Mapa de Mallorca* (Consell General Interinsular, 1980), escala 1/10.000. Fulls. 670-4-1 i 670-4-2. Apareix la part més propera a mirant de Mar (final del tram 3).
- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1985). Escala 1/25.000. Full 670/III. 38-26 (Esporles). Apareixen els trams de cam de carro.
 - *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1989). Escala 1/50.000 Full 670. 38-26 (Sóller). Apareixen els trams de camí de carro.
 - *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana* (CIM, 1993). És un dels camins grafats.
 - *Mapa Topogràfic Balear* (C.O.P.O.T., 1994). Apareix la totalitat del tram 3.

(6) CAMÍ DES PINAR DE CANET

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 3 - 1
670 - 3 - 8

INICI: carretera de s'Esgleieta a Esporles (PM- 112).

FINAL: camí de Son Simonet

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: si.

TIPUS:

- "Carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo del ayuntamiento de Esporles". Plan Nacional de Vías Provinciales 1973.
- Inventari General d'Esporles (1996).

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.
Amplada: 3 m.
Tipus de ferm: asfaltat.

De l'inici fins a Can Gener.

Tram 2:

Tipologia: ferradura.
Amplada: 0,9 - 1,5 m.
Tipus de ferm: terra.

Els darrers 150 metres d'aquest tram, és un camí de carro, de terra de dos metres d'amplada. Arriba a les proximitats de Cas Canot. Aquest tram era antigament de carro, però amb l'obertura d'un pou es reduí l'amplada.

Tram 3:

Tipologia: carro.
Amplada: 2,5 m.
Tipus de ferm: terra.

Arriba al camí de Son Simonet.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Can Verd
- Can Gener
- Cas Canot

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: fàcil, excepte el tram de ferradura (difícil).
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Reixes i parets.

LIMITACIONS DE PAS:

- Un portell tancat a l'inici amb un cartell de prohibició de pas.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Reixes i parets.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Dolent al tram de ferradura, i bo a la resta.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges
- Escopidors
- Paretons.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:**OBSERVACIONS: -****DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:**

Dins una traslació de domini de l'any 1854 es ven una peça de terra a les rotes del pinar de Canet que fa partió amb el "camino de estableedores" (A.R.M. Contaduria d'hipoteques. Sig. 603).

El gener de 1973, el Grup de Treball de Balears, encarregat directe a les Illes de l'elaboració del *Plan Nacional de Vías Provinciales*, demanava a tots els ajuntaments la seva col.laboració per dur a terme la primera etapa de l'esmentat Pla, que tenia com a objecte la catalogació de tots els camins d'ús permanent i servei públic existents a la Província (veure 3.1.7. Annex *Plan Nacional de Vías Provinciales*).

Pel que fa a les notícies que l'Ajuntament d'Esporles envià per formar aquest Pla, el de "Camino Pinar de Canet" és un dels inclosos dins el *Catálogo de las carreteras o caminos existentes en la Provincia a cargo de Esporlas*", del mateix any, amb inici a la PM-1120 - s'Esgleieta i final al Pinar de Canet, amb una longitud de 3,5 quilòmetres i una amplada de 3 metres, 2,6 dels quals són de "calzada" (Consell de Mallorca.Vies i Obres. Sense signatura). El camí que apareix grafiat al *Plan Nacional de Vías Provinciales* presenta divergències amb el camí inventariat, el qual coincideix amb els cadastres consultats.

Al Llibre Inventari General d'Esporles (Vol. I) de l'any 1996 apareix el Camí des Pinar de Canet, amb el núm 105 i amb una llargada de 3,5 Km.

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- *Plano geométrico del termino jurisdiccional de Esporlas* (Moreno, 1858).
- *Plano Parcelario de Esporles (Mallorca)* (1953). Escala aproximada 1/10.000.
- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958). El camí arriba a Son Simonet.
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1961), escala 1/25.000. Fulls 698-IV (Esporlas) i 670-III (Sóller).
- Plànol de "Carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo del ayuntamiento de Esporles" (*Plan Nacional de Vías Provinciales*, 1973).
- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1985). Escala 1/25.000. Full 670/III. 38-26 (Esporles).
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1989 i 1994). Escala 1/50.000. Fulls 670. 38-26 (Sóller) i 698. 38-27 (Palma). Apareix sols el tram 1, encara que no s'ajusta exactament al traçat del camí inventariat.
- Mapes d'Esporles del Centro de Gestión Catastral y Cooperación Tributaria (Ministerio de Economía y Hacienda, 1994).
- Mapa Topogràfic Balear (C.O.P.O.T., 1994) Escala 1/5.000. Sols el tram 1.

(7) CAMÍ DE S'ESGLEIETA A ESTABLIMENTS/CAMÍ DE S'AVENC D'EN CORBERA/CAMÍ DE CAS RATAT

FULLS MAPA 1/5000:

698 – 4 - 1

INICI: carretera s'Esgleieta – Esporles (PM -104).

FINAL: terme municipal de Palma.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: si.

TIPUS:

- “Carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo del ayuntamiento de Esporles”. Plan Nacional de Vías Provinciales (1973).
- Inventari General d'Esporles (1996).

INTERÈS CONSTRUCTIU: no.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.

Amplada: 3,1 m.

Tipus de ferm: terra.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Casa nova de Canet.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: sense problemes.
- d) Fites: no.
- e) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Parets i reixes.

LIMITACIONS DE PAS:

- Una barrera oberta, amb un cartell de “Camino particular” al final del camí.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS: -

ESTAT DEL CAMÍ:

- Regular.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Paretons.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí de ses Rotgetes.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:**

El gener de 1973, el Grup de Treball de Balears, encarregat directe a les Illes de l'elaboració del *Plan Nacional de Vías Provinciales*, demanava a tots els ajuntaments la seva col·laboració per dur a terme la primera etapa de l'esmentat Pla, que tenia com a objecte la catalogació de tots els camins d'ús permanent i servei públic existents a la Província (veure 3.1.7. Annex *Plan Nacional de Vías Provinciales*).

Pel que fa a les notícies que l'Ajuntament d'Esporles envià per formar aquest Pla, el de "Camino Ca's Ratat" és un dels inclosos dins el *Catálogo de las carreteras o caminos existentes en la Provincia a cargo de Esporlas*", del mateix any, amb inici i final a la PM-1120 - s'Esgleieta, amb una longitud de 4 quilòmetres i una amplada de 3 metres, 2,5 dels quals són de "calzada" (Consell de Mallorca. Vies i Obres. Sense signatura).

Per altra banda i seguint amb la formació d'aquest Pla, l'Ajuntament de Palma envià el "Cº Can Mayol" dins el *Catálogo de las carreteras o caminos existentes en la Provincia a cargo de Palma*", del mateix any, amb inici al carrer Alcázar de Toledo i final al terme d'Esporles, i que suposa la continuació del camí inventariat a Esporles dins el terme de Palma. (Consell de Mallorca. Vies i Obres. Sense signatura).

Al Llibre Inventari General d'Esporles (Vol. I) de l'any 1996 apareix el Camí de Cas Ratat, amb el núm. 107 i amb una llargada de 4 km.

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -**CARTOGRAFIA:**

- *Plano Parcelario de Esporles (Mallorca)* (1953). Escala aproximada 1/10.000.
- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1961), escala 1/25.000. Full 698-IV (Esporlas).
- Plànol de "Carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo del ayuntamiento de Esporles" del *Plan Nacional de Vías Provinciales*, 1973).
- *Mapa de Mallorca* (Consell General Interinsular, 1980), escala 1/10.000. Full. 698-1-2.

- *Mapa Topogràfic Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1986). Escala 1/25.000. Full 698/I. 38-27 (Sa Vileta).
- Mapes d'Esporles del Centro de Gestión Catastral y Cooperación Tributaria (Ministerio de Economía y Hacienda, 1994).
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1994). Escala 1/50.000. Full 698. 38-27 (Palma).
- *Mapa Topogràfic Balear* (C.O.P.O.T., 1994) Escala 1/5.000.

(8) CAMÍ DE SON FERRÀ/COSTA DE SON FERRÀ

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 3 - 1

698 - 2 - 1

INICI: camí vell de Palma.

FINAL: cases de Son Ferrà.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: si.

TIPUS:

- Camí veïnal.
- Camí rural.
- Obres per part de l'Ajuntament.
- Apareix a una relació de "camins tant reials com tanders".

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: si.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: ferradura / carro.

Amplada: 1,9 - 2,9 m.

Tipus de ferm: terra.

Del camí vell de Palma fins al camí des Verger.

Tram 2:

Tipologia: ferradura.

Amplada: 2,2

Tipus de ferm: empedrat

Del camí des Verger, fins al coll.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Son Ferrà.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: fàcil.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: si.

d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Parets i reixes.

LIMITACIONS DE PAS:

- Diverses barreres obertes al tram 1.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Síquies empedrades.
- Cases de Son Ferrà.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Regular.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Escalons. Al tram 2.
- Marges.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí des Verger.
- Camí de carro de Son Ferrà.

OBSERVACIONS: -

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

A l'acta de Consells (antic òrgan de govern municipal) de l'arxiu municipal d'Esporles de 8 de maig de 1662, es diu que "sa nesaista de haver de remediare los caminos tant reyalz como tanderz per haver molts anys no sa son remediats y est any per les calamitatz de les fertilitatz de ayguas... an determinat y resolt que sa remediare los caminos ço es: Al camí qui va des de la iglesia de esporles a son ferra y de alli surt an el rullo..." (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 3).

A l'acta de la sessió del consistori d'Esporles de dia 29 de gener de 1843 es parla de que "...se ha medido por el regidor don Vicente Nadal el camino que se recompuso en el año ultimo en la cuesta de Son Ferrá, cuya estension asciende a doscientas ochenta varas castellanas ..." (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 17).

A l'acta de la sessió del consistori de dia 26 de desembre de 1875 es donà lectura de la següent sol.licitud dels residents a la part oest del terme municipal: "Que hab dos turnos de prestacion personal en el corriente año para la recomposicion de los caminos vecinales de este distrito, les fuese concedido invertir sus respectivos jornales y los de sus carros y caballerias en el camino llamado de la cuesta de Son ferra por el cual tienen precisamente que pasar para hir y venir de sus respectivos predios y habitaciones, cuyo camino a causa de las

avenidas de agua causadas por las abundantes lluvias de este año de habia hecho del todo intransitable tanto a pie como de otra manera con lo qual se comprometian a poner dicho camino en el estado que se merece y conforme corresponde”. L’Ajuntament acordà “que dichos jornales fuesen invertidos en el camino que se solicita bajo el concepto que la reparación ha de ser completa y conforme tanto en el camino de herradura como en el de carro que conduce a dicho predio para las obras necesarias para dicha reparación han de estar terminadas dentro del termino de un mes a contar desde el primero de enero proximo y de no estarlo, quedara revocada dicha concesion y sujeto al pago del indicado vecino” (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 19).

En una altra sessió de dia 2 de gener de 1876 es recull el següent text: “ Al propio tiempo se hizo presente, que varios vecinos de esta villa habian dado parte que el camino llamado de la cuesta de Son Ferra de este distrito desde que ha empezado la cosecha de aceyte de este año a causa de el agua pasada vulgo molinade que descende de la fabrica de aceyte de dicho predio Son Ferra la cual descende extendiendose por dicho camino de manera que lo hace del todo intransitable, el Ayuntamiento en vista de la expresada instancia a fin de cercionarse de la verdad habia embiado una comision al camino para inspeccionarlo y que supuesto dicha comision habia manifestado que efectivamente hera cierta la queja producida [...] en vista de ello acuerdo” Que se prevenga al conductor del predio Son ferra que inmediatamente varie el curso de dicha molinade de manera que por ningun concepto pueda cursar en dicho camino y que en caso de no hacerlo se proceda contra el conforme hubiera lugar” (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 19).

A l’Arxiu Municipal d’Esporles, a l’acta de la sessió del consistori de dia 14 de desembre de 1910 es va llegir una instància de Juan Mir Cabot, “suplicando la recomposicion del camino rural llamado de Son Ferra, acordandose pase a la Comision de Policia” (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 28).

A l’acta de la sessió de dia 11 de novembre de 1914 llegim “enterada la corporacion que por efecto de las ultimas se habian producido varios desmoronamientos en bancales, de la calle de la luz y otro en el camino rural de Son Ferra, se acordo por unanimidad que la Comision de Obras de esta Corporacion, los visitara y propusiera despues las medidas que considere necesarias” (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 34).

A l’acta de la sessió de dia 24 de desembre de 1917 es donà lectura d’una sol.licitud presentada pel mestre Jorge Garau, demanan permís per aixecar “un portillo en la paret o muro de contencion de la finca Ca l’Amet en el punto o esquina del camino vecinal de Son Ferra lindante con la carretera de Palma” (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 36).

A l’acta de la sessió de dia 19 de juliol de 1927 es donà lectura a la següent moció presentada per la comisió de Fomento on llegim “no puede ocultarse a la consideracion del ayuntamiento que los predios el Pouet, C’an Manent, C’an Fava, Cana Lluisa, Sobremunt, el Verger, Casanova, Son Poquet, Son Ferrá, Son Llabrés, Son Malferit y Pouet de Son Ferrá cuya extension representa una quarta parte del termino municipal de esta villa carecen casi en absoluto de via de comunicaci3n con este pueblo, pues si bien disponen de un camino de herradura, este medio de comunicaci3n ofrece grandes dificultades y mayores gastos para el transporte de sus productos ...” . Es va acordar “aprovar dicha moci3n y comunicar el acuerdo al Ingeniero D. Antonio Parietti para que proceda al trazado y confecci3n del correspondiente proyecto y presupuesto” (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 46).

El projecte de camí per trànsit rodat, des d’Esporles al d’enllaç amb el camí veinal d’Esporles

a Puigpunyent, datat l'any 1929, fou declarat pel batle d'Esporles d'utilitat pública, ja que "En los alrededores de la villa de Espolas hay una gran extensión de terrenos de cultivo integrada por los predios Son Ferrá, Son Poquet, La Casa Nova, Son Verger, Son Malferit y otros cuya comunicación única con la población la constituye un pésimo camino de herradura" [...] El projecte ens descriu el traçat del nou camí que "se desarrolla por la ladera Este de los predios de Son Trias, Son Ferrá, Es Rafal y terrenos de Don Antonio Roca, C'al amet para alcanzar el collado de Son Ferrá, punto obligado de paso, en donde coincide con el camino antiguo de caballeria" (A.M.E. *Urbanismo y Obras*. Sig. 1152).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -

- *Camins i paisatges. Itineraris culturals per l'illa de Mallorca* (Valero,1992). Tom II La Fita del Ram.
- *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana* (CIM, 1993). És un dels camins inventarits.
- *Itineraris de Muntanya* (Palos,1984). Forma part de l'excursió Sa Fita del Ram.
- Dos mesos d'història del Grup Excursionista d'Esporles (Aulí i Rullan ,1984). A *El Pic*, nº 1, Revista d'Esporles. Apareixen els trams 1 i 2.
- *Mallorca. Guia de la Serra de Tramuntana* (Consell Insular de Mallorca-Govern Balear 1997). Apareix a un apartat anomenat l'ermita d'Esporles.
- *Rutas naturales de las Islas Baleares* (El Dia del Mundo,1994). Apareix descrit a l'itinerari 2 de la zona 20.
- *Rutes Amagades de Mallorca* (Pastor, 1971). Apareix a la ruta núm. 47. Sa Mola del Ram.

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- *Plano geométrico del termino jurisdiccional de Esporlas* (Moreno, 1858).
- *Plano Parcelari de Esporles (Mallorca) (1953)*. Escala aproximada 1/10.000.
- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1961), escala 1/25.000. Full 698-IV (Esporlas).
- *Rutes Amagades de Mallorca* (Pastor, 1966). Apareix a la ruta núm. 10. Establiments-Pouet de Sobremunt-Establiments.
- *Rutes Amagades de Mallorca* (Pastor, 1971). Apareix a la ruta núm. 47. Sa Mola del Ram.
- Plànol del *Plan Nacional de Vías Provinciales* (1973).
- Plànol de *Itineraris de Muntanya* (Palos,1984).
- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1986). Escala 1/25.000. Full 698/I. 38-27 (Sa Vileta). Manca el segon tram de camí de ferradura.

- Mapes d'Esporles del Centro de Gestión Catastral y Cooperación Tributaria (Ministerio de Economía y Hacienda, 1994).
- *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana* (CIM, 1993). És un dels camins grafiats.
- *Mapa Topogràfic Balear* (COPOT., 1994), escala 1/5.000. Apareix la major part del tram 1.

(9) CAMÍ DE SON SIMONET

FULLS MAPA 1/5000:

670 - 3 - 8.

INICI: camí de Son Cabaspre.

FINAL: camí des Pinar de Canet.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: si.

TIPUS:

- Projecte tècnic de millora del camí rural de Son Simonet (1997).

INTERÈS CONSTRUCTIU: no.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.

Amplada: 3 - 4 m.

Tipus de ferm: asfaltat en molt mal estat.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: sense problemes.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Parets i reixes.

LIMITACIONS DE PAS: -

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Cases de Son Simonet.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Regular.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS: -

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí de Son Cabaspre.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:**

Aquest camí, juntament amb el de Son Cabaspre foren objecte del "*Projecte tècnic de millora del camí rural de Son Simonet. Terme municipal d'Esporles*" de l'any 1997, on es diu "Es tracta d'un camí amb un traçat molt antic, dins l'actual zona protegida corresponent a l'Àrea Rural d'Interès Paisatgístic en Sòl No Urbanitzable. Amb una amplària mitjana de 3 metres, presenta una longitud total de 3 Km., i a l'altura de les cases de Son Simonet inclou el petit ramal d'accés a Can Granereta.." Aquest ramal és el que es correspon amb el camí inventariat com a camí de Son Simonet, mentre que la resta del camí correspon al camí inventariat amb el número 10 com a camí de Son Cabaspre. El document continua "Atès el caràcter de titularitat pública d'aquest camí rural de Son Simonet, no es contempla cap tipus d'expropiació". (A.M.E. Sense signatura).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -**CARTOGRAFIA ON APAREIX:**

- Plano Parcelario de Esporles (Mallorca) (1953). Escala aproximada 1/10.000.
- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1961), escala 1/25.000. Full 670-III (38-26). Sóller.
- Plànol de "*Carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo del ayuntamiento de Esporles*" del Plan Nacional de Vías Provinciales de l'any 1973.
- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1986). Escala 1/25.000. Full 670-III (38-26). Esporles.
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1989). Escala 1/50.000. Full 670-III (38-26). Sóller.
- Mapes d'Esporles del Centro de Gestión Catastral y Cooperación Tributaria (Ministerio de Economía y Hacienda, 1994). Apareix quasi totalment.
- *Mapa Topogràfic Balear* (C.O.P.O.T., 1994).
- Plànol del "*Projecte tècnic de millora del camí rural de Son Simonet. Terme municipal d'Esporles*" (Ajuntament d'Esporles, 1997).

10) CAMÍ DE SON CABASPRES

FULLS MAPA 1/5000:

670 - 3 - 8.

INICI: Esporles (Sa Teulera).

FINAL: Son Capaspres.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: si.

TIPUS:

- "Carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo del ayuntamiento de Esporles". Plan Nacional de Vías Provinciales (1973).
- Inventari General d'Esporles (1996).

INTERÈS CONSTRUCTIU: no.

INTERÈS EXCURSIONISTA: si.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.

Amplada: 3,9 m - 5.

Tipus de ferm: asfaltat en molt mal estat.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Sa Teulera.
- Sa Bassota.
- Hort Vell.
- Na Cervera.
- Ses Veles.
- Tanca Gran.
- Son Cabaspres.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: sense problemes.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells indicadors: no

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Parets i reixes.

LIMITACIONS DE PAS:

- Passat Son Dameto, a l'antic portell de la Son Cabaspre, un cartell prohibeix el pas, excepte als autoritzats.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Cases de Son Cabaspre.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Regular.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS: -**ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:**

- Camí a Son Dameto.
- Camí de Son Simonet.
- Camí de sa coma d'en Llobera.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:**

En una acta de la Comissió Gestora de l'ajuntament d'Esporles de dia dos de gener de 1944 es tractà la conveniència d'arreglar el camí de Son Simonet i construir un pont del mateix nom, decidint-se efectuar les gestions pertinents per dur-ho a terme, i uns mesos més tard, es va fixar el pressupost de les obres en quinze mil pessetes (A.M.E. Sense signatura).

El gener de 1973, el Grup de Treball de Balears, encarregat directe a les Illes de l'elaboració del *Plan Nacional de Vías Provinciales*, demanava a tots els ajuntaments la seva col·laboració per dur a terme la primera etapa de l'esmentat Pla, que tenia com a objecte la catalogació de tots els camins d'ús permanent i servei públic existents a la Província (veure 3.1.7. Annex *Plan Nacional de Vías Provinciales*).

Pel que fa a les notícies que l'Ajuntament d'Esporles envià per formar aquest pla, el de "Camino de Son Simonet" és un dels inclosos dins el *Catálogo de las carreteras o caminos existentes en la Provincia a cargo de Esporlas*", del mateix any, amb inici al carrer "Luz" d'Esporles i final a Son Cabaspre, amb una longitud de 4 quilòmetres i una amplada de 3,5 metres, 3 dels quals són de "calzada" (Consell de Mallorca. Vies i Obres. Sense signatura).

Al Llibre Inventari General (Vol.I) de l'Ajuntament d'Esporles, aquest camí figura inscrit amb el núm. 104, amb el nom de camí de Son Simonet i amb una llargada de 4 Km.

La part inicial d'aquest camí (fins a les proximitats de Son Dameto), juntament amb el camí de Son Simonet foren objecte del "*Projecte tècnic de millora del camí rural de Son Simonet. Terme municipal d'Esporles*" de l'any 1997, on es diu "Es tracta d'un camí amb un traçat molt antic, dins l'actual zona protegida corresponent a l'Àrea Rural d'Interès Paisatgístic en Sòl No Urbanitzable. Amb una amplària mitjana de 3 metres, presenta una longitud total de 3 Km., i a l'altura de les cases de Son Simonet inclou el petit ramal d'accés

a Can Granereta..". El camí principal d'aquest projecte és el que es correspon amb el camí inventariat com a camí de Son Cabasprre, mentre que el ramal que es cita correspon al camí inventariat amb el número 9 com a camí de Son Simonet. El document continua "Atès el caràcter de titularitat pública d'aquest camí rural de Son Simonet, no es contempla cap tipus d'expresió". (A.M.E. Sense signatura).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:

- *Camins i paisatges. Itineraris culturals per l'illa de Mallorca*. (Valero,1992) . Tom IV La Mola de Son Pacs.

CARTOGRAFIA:

- *Plano Parcelari de Esporles (Mallorca) (1953)*. Escala aproximada 1/10.000.

- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).

- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1961), escala 1/25.000. Full 698-IV (Esporlas) i 679-III (Sóller).

- Plànol de "*Carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo del ayuntamiento de Esporles*" del Plan Nacional de Vías Provinciales (1973).

- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1986). Escala 1/25.000. Full 670-III. 38-26 (Esporles).

- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1989). Escala 1/50.000. Full 670. 38-26 (Sóller).

- Mapes d'Esporles del Centro de Gestión Catastral y Cooperación Tributaria (Ministerio de Economía y Hacienda, 1994).

- *Mapa Topogràfic Balear* (C.O.P.O.T., 1994).

- Plànol del "Projecte tècnic de millora del camí rural de Son Simonet. Terme municipal d'Esporles" (Ajuntament d'Esporles,1997). El projecte afecta sols fins al portell de la possessió.

(11) CAMÍ DE SON MALFERIT A SARRIÀ

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 3 - 2

INICI: camí des Verger.

FINAL: terme municipal de Palma.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: si.

TIPUS:

- Apareix a una llista de “camins reials i tanders” de la vila d'Esporles.

INTERÈS CONSTRUCTIU: si

INTERÈS EXCURSIONISTA: si.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.

Amplada: 3 m.

Tipus de ferm: empedrat, terra, i un tram d'asfalt a l'inici.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Comellar de darrera ses cases.
- Son Malferit.
- Torrent Petit.
- Plà de s'Hort.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: sense problemes.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -

LIMITACIONS DE PAS:

- Una barrera oberta amb un cartell de “*prohibido el paso*”, poc abans de Son Malferit.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Síquia.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Bo.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Escopidors.
- Clavagueres.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí de Son Llabrés.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:**

A l'acta de Consells d'Esporles (antic òrgan de govern municipal) de 8 de maig de 1662, es diu que "sa nesaista de haver de remediar los camins tant reyals com tanders per haver molts anys no sa son remediats y est any per les calamitats de les fertilitats de ayguas... an determinat y resolt que sa remediar los camins ço es: Al camí qui va des de la iglesia de esporles a son ferra y de alli surt an el rullo..." (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 3.)

A l'acta de la sessió del consistori d'Esporles de dia 16 de març de 1872 es donà lectura a una reclamació presentada pels propietaris de Son Ferrà referent al "señalamiento de las regueras que se consideren necesarias para la salida de las aguas pluviales del camino que del expresado predio Son Ferra conduce a Palma por el pueblo de Establiments. En vistas de las mas? Y del decreto puesto en las mismas por el Jefe de la sección de Fomento, en veimte y cinco del citado mes pidiendo informe con urgencia acerca del contenido de la misma se ha estimado informar que aquel camino no tiene el carácter de vecinal y si de propiedad particular como es publico y notorio, y en tanto es asi como que los recurrentes y sus autores lo ocupan y han ocupado siempre p^a todos aquellos usos y servidumbres que mejor les ha parecido destriandoles en otros tiempos a ... rentas por largos años abriendo p^a su paso y el de los moradores del predio Son Malferit y Son Llabres una nueva senda por dentro las tierras de Rosello que han onstruido de poco tiempo a estas partes, por cuyas consideraciones y otras que mas minuciosamente se expresaran en el informe, entiende este cuerpo municipal que debe desestimarse por aquellas superior autoridad la pretensiion de los recurrentes por carecer de todo fundamento atendible (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 19.)

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:

- *Cincuenta excursiones a pie por la isla de Mallorca*. (Font i Martorell, 1965).
- *Rutes Amagades de Mallorca*. Núm. 10. Establiments-Pouet de Sobremunt-Establiments (Per Sarrià i Bunyolí). (Garcia Pastor,1966).

CARTOGRAFIA:

- *Plano geométrico del termino jurisdiccional de Esporlas* (Moreno, 1858).
- *Plano Parcelario de Espoles (Mallorca)* (1953). Escala aproximada 1/10.000

- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1961), escala 1/25.000. Full 698-IV (Esporlas).
- Plànol de *Cincuenta excursiones a pie por la isla de Mallorca* (Font i Martorell, 1965).
- Plànol de les *Rutes Amagades de Mallorca* (Garcia Pastor,1966). Núm. 10. Establiments-Pouet de Sobremunt - Establiments (Per Sarrià i Bunyolí).
- Plànol de les *Rutes Amagades de Mallorca* (Garcia Pastor,1971). Núm. 47. La Mola del Ram.
- Plànol del *Plan Nacional de Vías Provinciales* (1973).
- *Mapa de Mallorca* (Consell General Interinsular, 1980), escala 1/10.000. Full. 698-1-2.
- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1986). Escala 1/25.000. Fulls i 698-I (Sa Vileta).
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1994). Escala 1/50.000. Full 698. 38-27 (Palma) .
- *Mapa Topogràfic Balear* (C.O.P.O.T., 1994).

(12) CAMÍ DES VERGER

FULLS MAPA 1/5000:

670 - 3 - 8
698 - 3 - 2
698 - 2 - 2

INICI: Esporles.

FINAL: terme municipal de Puigpunyent.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: si.

TIPUS:

- Plan Nacional de Vías Provinciales (1973).
- Inventari General d'Esporles (1996).
- Projecte tècnic de millora del camí rural des Verger (1997).

INTERÈS CONSTRUCTIU: no.

INTERÈS EXCURSIONISTA: si.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.
Amplada: 2,5,- 4 m.
Tipus de ferm: asfaltat.

Del poble fins a les antenes de Sobremunt.

Tram 2:

Tipologia: carro.
Amplada: 2,5,- 4 m.
Tipus de ferm: asfalt.

De la zona des Verger fins a la partió del terme de Palma.

Tram 3:

Tipologia: carro.
Amplada: 2,5,- 4 m.
Tipus de ferm:

De les antenes de Sobremunt fins a la partió del terme de Puigpunyent.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

Son Tries.

Son Ferrà.
Son Poquet.
Es Verger.
Es Campassos.
Bosc de Sobremunt
Mola de Sobremunt.
Puig de Bunyolí.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: fàcil, encara que és difícil orientar-se a causa de la gran quantitat de ramals de la urbanització.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: si. Dins el poble d'Esporles.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Pareds i reixes puntualment.

LIMITACIONS DE PAS:

- Una barrera tancada, al tram 3.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Cases de Son Ferrà.
- Cases de Son Poquet.
- Cases des Verger.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Regular

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí vell de Palma.
- Camí de sa font de Son Tries.
- Camí de sa font de dalt de Son Tries.
- Camí de Son Ferrà/Costa de Son Ferrà.
- Pas de Son Poquet.
- Camí de Son Malferit a Sarrià.
- Camí de Puigpunyent a Establiments.

OBSERVACIONS:

- El camí es divideix en dues branques, una es dirigeix a Sobremunt i l'altra a Can

Manent.

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -

El projecte de camí per trànsit rodat, des d'Esporles al d'enllaç amb el camí veïnal d'Esporles a Puigpunyent, datat l'any 1929, fou declarat pel batle d'Esporles d'utilitat pública, ja que "En los alrededores de la villa de Esporas hay una gran extensión de terrenos de cultivo integrada por los predios Son Ferrá, Son Poquet, La Casa Nova, Son Verger, Son Malferit y otros cuya comunicación única con la población la constituye un pésimo camino de herradura" [...] El projecte ens descriu el traçat del nou camí que "se desarrolla por la ladera Este de los predios de Son Trias, Son Ferrá, Es Rafal y terrenos de Don Antonio Roca, C'al amet para alcanzar el collado de Son Ferrá, punto obligado de paso, en donde coincide con el camino antiguo de caballería" (A.M.E. *Urbanismo y Obras*. Sig. 1152).

El gener de 1973, el Grup de Treball de Balears, encarregat directe a les Illes de l'elaboració del *Plan Nacional de Vías Provinciales*, demanava a tots els ajuntaments la seva col.laboració per dur a terme la primera etapa de l'esmentat Pla, que tenia com a objecte la catalogació de tots els camins d'ús permanent i servei públic existents a la Província (veure 3.1.7. Annex *Plan Nacional de Vías Provinciales*).

Pel que fa a les notícies que l'Ajuntament d'Esporles envià per formar aquest Pla, el camí des Verger, amb el nom de "Camino de Sobremunt" és un dels inclosos dins el *Catálogo de las carreteras o caminos existentes en la Provincia a cargo de Esporlas*", del mateix any, amb inici a la PM 1040 i final a es Pouet, amb una longitud de 9,1 quilòmetres i una amplada de 4 metres, 3 dels quals són de "calzada" (Consell de Mallorca.Vies i Obres. Sense signatura).

Al Llibre Inventari General d'Esporles (Vol. I) de l'any 1996 apareix amb el nom de camí de Sobremunt, amb el núm. 103 i amb una llargada de 9'1 Km. (A.M.E. Sense Signatura).

Al "*Projecte tècnic de millora del camí rural d'es Verger. Terme municipal d'Esporles*" de l'any 1997 es diu: "Es tracta d'un camí amb un traçat molt antic, dins l'actual SÒL NO URBANITZABLE amb trams dins els àmbits de l'Àrea Natural d'Especial Interès i ANEI Alt Nivell de protecció. Amb una amplària mitjana de 3.5 metres, presenta una longitud total de 3.5 Km. Atès el caràcter de titularitat pública d'aquest camí rural des Verger, no es contempla cap tipus d'expropiació" (A.M.E. Sense signatura).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:

- *Camins i paisatges. Itineraris culturals per l'illa de Mallorca*. (Valero,1992) . Tom II La Fita del Ram.

- *La transformació d'una possessió de muntanya des de la postguerra a l'actualitat: es Verger d'Esporles* (Rullan, 1992).

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- *Plano geométrico del termino jurisdiccional de Esporlas* (Moreno, 1858). Apareix parcialment, ja que manca el ramal de la Mola de Sobremunt.

- *Plano Parcelario de Espoles (Mallorca)* (1953). Escala aproximada 1/10.000. Apareix parcialment, ja que sols arriba a Sobremunt.
- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1961), escala 1/25.000. Full 698-IV (Esporlas).
- *Plànol de les Rutes Amagades de Mallorca* (Garcia Pastor,1966). Núm. 10. Establiments-Pouet de Sobremunt - Establiments (Per Sarrià i Bunyolí).
- *Plànol de les Rutes Amagades de Mallorca* (Garcia Pastor,1971). Núm. 47. La Mola del Ram.
- *Plànol del Plan Nacional de Vías Provinciales* (1973).
- *Mapa de Mallorca* (Consell General Interinsular, 1980), escala 1/10.000. Full. 698-1-2.
- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1986). Escala 1/25.000. Fulls i 698-I (Sa Vileta).
- *Mapes d'Espoles del Centro de Gestión Catastral y Cooperación Tributaria* (Ministerio de Economía y Hacienda, 1994).
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1994). Escala 1/50.000. Full 698. 38-27 (Palma) .
- *Mapa Topogràfic Balear* (C.O.P.O.T., 1994).

(13) CAMÍ DE S'ERMITA

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 3 - 1
698 - 2 - 1

INICI: Son Ferrà.

FINAL: s'Ermita.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: si.

TIPUS:

- Pas a peu i en cavalleria a l'església.
- Apareix com un ramal del "camino para transito rodado", que aprovà construir l'ajuntament d'Esporles (1929).

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: si.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: ferradura.
Amplada: 2,2 m.
Tipus de ferm: terra.

Del camí des Verger fins les cases de Son Ferrà.

Tram 2:

Tipologia: carro.
Amplada: 2,2 - 4 m.
Tipus de ferm: terra i molts de trams formigonats.

De les cases de Son Ferrà fins a s'Ermita.

Tram 3:

Tipologia: ferradura.
Amplada: 8 - 1 m.
Tipus de ferm: terra.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Son Ferrà.
- Bosc de s'Ermita.

- Ermita de Maristel.la.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: fàcil.
- b) Fites: si. Algunes.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: un al camí des Verger i un altre a les mateixes cases de Son Ferrà (Ermita).

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -**LIMITACIONS DE PAS:**

- Una barrera tancada amb un pas obert de 35 cm. d'amplada, al camí des Verger.
- Una barrera oberta a les cases de Son Ferrà.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Cases de Son Ferrà.
- Ermita de Maristel.la.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Regular.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.
- Escopidors.
- Clavagueres.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí de carro Son Ferrà.
- Camí del cor de Jesús.
- Camí de s'Ermita per sa Granja i es Castellet.
- Camí de s'Ermita per es penyal Gran.
- Camí dels Campassos a s'Ermita.

OBSERVACIONS:

Es conserva un curt fragment del camí antic de ferradura al tram 2.

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

A la "Escritura de cesión de una finca otorgada por los testamentarios de Dª Margarita Rosselló y Ferrá a favor de la asociación religiosa titulada Hermanos Carmelitas descalzos de la tercera orden. Dia 21-3-1891" (notari Miquel Font, Palma) llegim: "Dª Margarita Rosselló consignó en su testamento la reserva de ordenar una o varias cédulas testamentarias y ordeno efectivamente dos que fueron protocolarizados por el notario D. Emilio Guasp en primero de febrero del año ultimo habiendo dispuesto en una de ellas de

fecha de 22 de septiembre de mil ochocientos ochenta y tres lo siguiente: Quiero y es mi voluntad que mis administradores busquen uno o mas varones piadosos que deseen vivir en comunidad y haciendo vida eremítica para que practiquen los consejos evangélicos a quienes y a sus sucesores en la vida eremítica lego todo el bosque de su predio Son Ferrá situado en el distrito de la villa de Esporlas, en facultat que les concedo para ir libremente al mismo, tanto a pie como a caballo por dicho predio Son Ferrá. A fin de que los varones apostólicos que tengan vocacion a la vida eremítica puedan realizar la edificación de una ermita en dicho bosque, cuyo objeto seria tributar culto a Dios.....” (14-03-1891). (A.D.M. Sig. IV/34/13b).

A l'Arxiu Municipal d'Esporles, a l'acta de la sessió del consistori de dia 19 de juliol de 1927 es dona lectura a la següent moció presentada per la comisió de Fomento on llegim “...ademas la concurrencia, cada dia en aumento al santuario Maristella, demuestra de una manera clara, tanto por lo sublime y pintoresco del lugar de su emplazamiento como por la devocion a la Virgen del Carmen, que si aquel santuario dispusiera de un camino, seria uno de los puntos mas preferidos y por ende mas visitados del turismo...” . Es va acordar “aprovar dicha moción y comunicar el acuerdo al Ingeniero D. Antonio Parietti para que proceda al trazado y confección del correspondiente proyecto y presupuesto”. (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 46).

A l'acta de la sessió del consistori d'Esporles de dia 29 d'abril de 1929 s'exposa: “Visto, estudiado y discutido el expediente de la construccions del camino para transito rodado de Esporlas al enlace con el camino vecinal de Esporlas a Puigpunyent, con un ramal al oratorio de Maristella y en vista de que no se ha presentado reclamacion alguna de ninguna clase durante los treinta dias que ha estado expuesto al publico ni en los restantes, se acuerda por unanimidad solicitar de la Excma. Diputación Provincial la debida autorizacion...” (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 46).

En data de 31 de març de 1930 trobam una petició dels propietaris de les possessions a les que interessa el camí municipal projectat, que d'Esporles va a cercar l'enllaç amb el de Esporles a Puigpunyent, amb un ramal a Maristella sobre "que tenga a bien en concederles la administraci3n de la construcci3n del mentado camino, exceptuando la parte del ramal a Maristella conforme al proyecto antes aludido, para lo cual se comprometen solidaria y mancomunadamente costear el importe del mismo..." (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 47).

DOCUMENTACI3 BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:

- *Camins i paisatges. Itineraris culturals per l'illa de Mallorca* (Valero, 1992). Tom II. La Fita del Ram.
- *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana* (CIM. 1993). És un dels camins inventariats.
- *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Veu Maristella, ermita de: Des de 1926, depèn de l'Ajuntament d'Esporles i de la diòcesi de Mallorca. Fou reformat (1945) pel rector Mateu Tugores, el qual n'amplià les dependències i projecta un camí, que queda sense acabar.
- *Itineraris de Muntanya* (Palos, 1984). Forma part de l'excursió Sa Fita del Ram.
- Dos mesos d'història del Grup Excursionista d'Esporles (Aulí i Rullan, 1984). A *El Pic*, nº 1, Revista d'Esporles.

- *Mallorca. Guia de la Serra de Tramuntana* (Consell Insular de Mallorca-Govern Balear, 1997). Apareix a un apartat anomenat l'ermita d'Esporles.

- *Rutas naturales de las Islas Baleares* (El Dia del Mundo, 1994). Apareix descrit a l'itinerari nº 2 de la zona 20.

- *Rutes Amagades de Mallorca* (Pastor, 1971). Apareix a la ruta nº 47, Sa Mola del Ram.

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).

- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1961), escala 1/25.000. Full 698-IV (Esporlas).

- *Rutes Amagades de Mallorca* (Pastor, 1966). Apareix a la ruta núm. 10. Establiments-Pouet de Sobremunt-Establiments.

- *Rutes Amagades de Mallorca* (Pastor, 1971). Apareix a la ruta núm. 47. Sa Mola del Ram.

- Plànol del *Plan Nacional de Vías Provinciales* (1973).

- *Mapa de Mallorca* (Consell General Interinsular, 1980), escala 1/10.000. Full. 698-1-2.

- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1986). Escala 1/25.000. Full 698/I. 38-27 (Sa Vileta).

- *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana* (CIM, 1993). És un dels camins grafiats.

- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1994). Escala 1/50.000. Full 698. 38-27 (Palma) .

- *Mapa Topogràfic Balear* (COPOT., 1994), escala 1/5.000. Apareix la major part del camí.

(14) CAMÍ DES PUIG DE SES ERMITES

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 3 - 1
670 - 3 - 8

INICI: camí del pinar de Canet.

FINAL: marjades del puig de ses Ermites.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.
Amplada: 2,2 m.
Tipus de ferm: empedrat.

Tram 2:

Tipologia: ferradura.
Amplada: 1,2 m
Tipus de ferm: terra.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Puig de ses Ermites.
- Camí de les Ermites.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: fàcil al tram de carro i difícil al tram de ferradura.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: si. Un cartell on es pot llegir "es Pinar".

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -

LIMITACIONS DE PAS:

- Un portell amb unes barreres obertes a l'inici.

CONSTRUCCIONS PROPERS D'INTERÈS: -

ESTAT DEL CAMÍ:

- Regular.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.
- Paretons (tram 1).
- Escopidors (tram 1).
- Ratlletes.
- Escalons (tram 2).

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Un tirany enllaça amb el camí de ses Ermites.

OBSERVACIONS:

- Prop del camí es pot veure un conjunt de marjades molt elaborades.

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -**DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -****CARTOGRAFIA ON APAREIX:**

- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1985 i 1986). Escala 1/25.000. Full 698/I. 38-27 (Sa Vileta). Apareix sols el tram 1.

(15) PAS DE SON CABASPRE

FULLS MAPA 1/5000:

670 - 3 -8

INICI: camí de sa coma d'en Llobera.

FINAL: terme municipal de Valldemossa.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: si.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: ferradura.

Amplada: 0,5 - 1 m.

Tipus de ferm: terra.

Tram 2:

Tipologia: ferradura.

Amplada: 0,5 - 1 m. Amb un portell de 1,7 m. al final.

Tipus de ferm: terra.

Consisteix en una pujada paralela al pas.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ: -

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: difícil.
- b) Fites: si.
- c) Pintades: si.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -

LIMITACIONS DE PAS:

- Un portell tapat amb un botador al final del camí (tram 1).

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Barraques de carboner.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Regular.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.
- Escalons.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí de sa coma d'en Llobera.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -****DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:**

- *Camins i paisatges. Itineraris culturals per l'illa de Mallorca* (Valero,1992) . Tom IV La Mola de Son Pacs.

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).

(16) CAMÍ DE S'ERMITA PER SA GRANJA I ES CASTELLET

FULLS MAPA 1/5000:

670 - 2 - 8
670 - 3 - 8
698 - 3 - 1
698 - 2 - 1

INICI: camí de sa Granja.

FINAL: s'Ermita.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: si.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.
Amplada: 2,6 m.
Tipus de ferm: empedrat parcialment.

Tram 2:

Tipologia: carro, exceptuant un curt tram de ferradura.
Amplada: 2,6 m.
Tipus de ferm: terra.

Són dos ramals d'aquest camí que enllacen amb el camí de s'Ermita per es penyal Gran.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Sa Granja.
- Font des Rafal.
- Es Castellet.
- Ermita de Maristel.la.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: difícil.
- b) Fites: si.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -**LIMITACIONS DE PAS: -****CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:**

- Sa Granja.
- Ermita de Maristel.la.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Dolent.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.
- Paretons

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí de sa Granja.
- Camí de Son Tries a camí de s'Ermita per sa Granja i es Castellet.
- Camí del cor de Jesús.
- Camí de s'Ermita per es penyal Gran.
- Camí de s'Ermita.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -****DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:**

- Dos mesos d'història del Grup Excursionista d'Esporles (Aulí i Rullan ,1984). A *El Pic*, nº 1, Revista d'Esporles. Apareix descrita la part inicial d'aquest camí.

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958). Majoritariament.
- *Rutes Amagades de Mallorca* (Pastor, 1971). Apareix parcialment a la ruta núm. 47. Sa Mola del Ram.

(17) CAMÍ DE CAN CONVENT I ES BORN

FULLS MAPA 1/5000:

670 - 3- 8

INICI: camí vell des port des Canonge.

FINAL: camí vell des port des Canonge.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.

Amplada: 2, 8 - 3,8 m.

Tipus de ferm: terra, amb els trams de més pendent encimentats.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Can Convent
- Es Born.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: sense problemes.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Parets i reixes.

LIMITACIONS DE PAS: -

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS: -

ESTAT DEL CAMÍ:

- Bo.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.
- Clavagueres.
- Paretons.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí vell des port des Canonge.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -****DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -****CARTOGRAFIA:**

- *Mapa Topogràfic Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1985). Escala 1/25.000. Full 670/III. 38-26 (Esporles).
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1989). Escala 1/50.000. Full 670 38-26 (Sóller). Apareix parcialment.
- *Mapa Topogràfic Balear* (C.O.P.O.T., 1994) Escala 1/5.000.

(18) CAMÍ DES COMELLAR DES POLLETS

FULLS MAPA 1/5000:

670 - 3- 8

INICI: camí d'Esporles a Valldemossa.

FINAL: comellar des Pollets.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.

Amplada: 2,5 m.

Tipus de ferm: empedrat.

Desde l'inici fins al torrent.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Comellar des Pollets.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: fàcil.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Parets, puntualment.

LIMITACIONS DE PAS: -

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Barraques i rotlles de carboner.
- Canaleta.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Regular.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.
- Paretons.
- Ratlletes.
- Escalons.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí d'Esporles a Valldemossa.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -****DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -****CARTOGRAFIA:**

- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958). Un dels camins que apareixen a aquest mapa probablement correspon a aquest camí.

- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1985). Escala 1/25.000. Full 670/III 38-26 (Esporles). Sembla que el traçat que apareix al mapa coincideix amb el del camí inventariat.

- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1989). Escala 1/50.000. Full 670. 38-26 (Sóller) . Sembla que el traçat que apareix al mapa coincideix amb el del camí inventariat.

(19) PAS DE SON VIC

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 2 - 1

INICI: camí de s'Ermita per es penyal Gran (des de la carretera de Puigpunyent-Km. 8,6).

FINAL: camí de s'Ermita al terme de Puigpunyent.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.

Amplada: 3 m.

Tipus de ferm: empedrat parcialment i terra a la resta.

Arriba fins al Bosc de Son Vic.

Tram 2:

Tipologia: ferradura.

Amplada: 1 m.

Tipus de ferm: empedrat parcialment.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Bosc de Son Vic.
- Mola de Son Vic.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: difícil.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Algunes parets.

LIMITACIONS DE PAS: -

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Barraques de carboner
- Aljub.
- Forn de calç.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Bo.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.
- Paretons (tram 1).
- Escalons (tram 2).

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí dels Campassos a s'Ermita.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -****DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -****CARTOGRAFIA:**

- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).

- Plànol de les *Rutes Amagades de Mallorca* (Pastor, 1971). Apareix a la ruta núm. 47. Sa Mola del Ram.

(20) CAMÍ DE S'ERMITA AL TERME DE PUIGPUNYENT.**FULLS MAPA 1/5000:**

698 - 2 - 1
698 - 2 - 2

INICI: s'Ermita.

FINAL: terme de Puigpunyent.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: si.

TIPOLOGIA:**Tram 1:**

Tipologia: carro.
Amplada: 2 - 3 m.
Tipus de ferm: terra.

De la partió del terme de Puigpunyent fins a l'ermita.

Tram 2:

Tipologia: carro.
Amplada: 3 m.
Tipus de ferm: terra.

És una variant del camí.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ: -

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: fàcil.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: al tram 1.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -

LIMITACIONS DE PAS: -

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Aljub.
- Rotlles i barraques de carboner.
- Forn de calç.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Bo.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.
- Escopidors.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí de s'Ermita per sa Granja i es Castellet.
- Pas de Son Vic.
- Pas de Son Poquet.
- Camí de s'Ermita pes Penyal Gran (des de la carretera de Puigpunyent- km. 8'6).
- Camí de s'Ermita.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -****DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:**

- *Camins i paisatges. Itineraris culturals per l'illa de Mallorca* (Valero,1992) . Tom II La Fita del Ram.
- *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana* (CIM, 1993). Part d'aquest camí, està inventarit, formant part del camí de s'Ermita.
- *Itineraris de Muntanya* (Palos,1984). Forma part de l'excursió Sa Fita del Ram.
- *Rutes Amagades de Mallorca* (Pastor, 1971). Apareix a la ruta núm. 47. Sa Mola del Ram.

CARTOGRAFIA:

- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).
- Plànol de les *Rutes Amagades de Mallorca* (Pastor, 1971). Apareix a la ruta núm. 47. Sa Mola del Ram.
- Plànol de *Itineraris de Muntanya*. (Palos,1984)

- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1986). Escala 1/25.000. Full 698/I 38-27 (Sa Vileta).

- *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana* (CIM, 1993). Sols apareix la part final del camí.

(21) CAMÍ DE SON TRIES AL CAMÍ DE S'ERMITA PER SA GRANJA I ES CASTELLET

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 3 -1

INICI: Son Tries.

FINAL: camí de s'Ermita per sa Granja i es Castellet.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.

Amplada: 2,5 - 3 m.

Tipus de ferm: terra.

Fins a la font Nova de Son Tries (1937).

Tram 2:

Tipologia: ferradura.

Amplada: 2.

Tipus de ferm: terra.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Son Tries.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: difícil al tram 1 i molt difícil al tram 2.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: si.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -

LIMITACIONS DE PAS:

- Un portell condemnat al tram 2.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- La font i una síquia empedrada.
- Cases de Son Tries.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Molt dolent al tram 2, i regular a la resta.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.
- Clavagueres.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí de Son Tries a Bellavista.
- Camí de s'Ermita per sa Granja i es Castellet.
- Camí de la font de Son Tries de Dalt.

OBSERVACIONS:

Existeix un braç de camí que comunica amb el camí de Son Tries a Bellavista.

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -**DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -****CARTOGRAFIA:**

- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).
- Plànol de les *Rutes Amagades de Mallorca* (Pastor, 1971). Apareix majoritàriament a la ruta núm. 47. Sa Mola del Ram.
- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1985). Escala 1/25.000. Full 670/III 38-26 (Esporles). Apareix l'inici del camí.

(22) CAMÍ DE SON TRIES A BELLA VISTA

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 3 -1
670 - 3- 8

INICI: camí de Son Tries al camí de s'ermita per sa Granja i es Castellet.

FINAL: proximitats de Bellavista.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.
Amplada: 2,5 m.
Tipus de ferm: terra.

Tram 2:

Tipologia: ferradura.
Amplada: 1 m.
Tipus de ferm: terra.

És una desviació d'aquest camí que arribava a Esporles.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Bellavista.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: fàcil al tram 1 i difícil al tram 2.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Parets.

LIMITACIONS DE PAS: -

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS: -

ESTAT DEL CAMÍ:

- Bo, exceptuant el final del tram 1.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges al tram 1.
- Escalons al tram 2.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí de Son Tries al camí de s'Ermita per sa Granja i es Castellet.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -****DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -****CARTOGRAFIA: -**

- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1961), escala 1/25.000. Full 698-IV (Esporlas).

(23) CAMÍ DES PUIG DE SON BERNARDÍ

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 3 - 1
670 - 3 - 8

INICI: camí de ses Ermites.

FINAL: puig de Son Bernadí.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.
Amplada: 3 m.
Tipus de ferm: terra.

Tram 2:

Tipologia: carro
Amplada: 3 m.
Tipus de ferm: empedrat parcialment.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Es Balladors
- Puig de Son Bernadí

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: sense problemes.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -

- Parets.

LIMITACIONS DE PAS: -

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS: -

ESTAT DEL CAMÍ:

- Dolent al final del tram 1 i a tot el tram 2, i bo a la resta.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí de ses Ermites.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -****DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -****CARTOGRAFIA: -**

- Mapes d'Esporles del Centro de Gestión Catastral y Cooperació Tributaria (Ministerio de Economía y Hacienda, 1994). Apareix parcialment.

(24) PAS DES CEGO

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 2 - 1
698 - 2 - 2

INICI: vial de la urbanització des Verger.

FINAL: casa de neu de la fita del Ram.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: ferradura.
Amplada: 1 m.
Tipus de ferm: terra.

Tram 2:

Tipologia: tirany.
Amplada: 0,5 - 1 m.
Tipus de ferm: terra.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Comellar de sa font Llarga.
- Mola des Verger.
- Mola de Son Noguera.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: difícil.
- b) Fites: si, al tram 2.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -

LIMITACIONS DE PAS: -

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Rotlles i barraques de carboner

- Aljub
- Casa de neu.

ESTAT DEL CAMÍ: dolent.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA: -

OBSERVACIONS:

El pas aprofita una encletxa natural per pujar al penyal.

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -

CARTOGRAFIA: -

(25) CAMÍ DES COMELLAR DES MAL CUINAT

FULLS MAPA 1/5000:

670 - 4 - 8

INICI: Son Antic (camí de sa coma d'en Llobera).

FINAL: terme municipal de Valldemossa.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: ferradura.

Amplada: tot i esser de ferradura, disposa de dos portells de 2,8 i 3,2 metres d'amplada.

Tipus de ferm: terra.

Tram 2:

Tipologia: tirany.

Amplada: 1 m., amb un portell al final de 1,8 metres.

Tipus de ferm: terra.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Torrent de Son Pacs.
- Comellar des Mal Cuinat.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: fàcil.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -

LIMITACIONS DE PAS: -

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Forns de calç, barraques de carboner i un cocó amb una pica.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Molt dolent.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Escalons.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí de sa coma d'en Llobera.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -****DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:**

- *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana* (CIM, 1993). És un dels camins inventarits.

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

:

- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).

~~Cartografia Militar de~~

- Plànol del *Plan Nacional de Vías Provinciales* (1973). Parcialment.

- *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana* (CIM, 1993). És un dels camins grafiats.

(26) PAS DE SON POQUET

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 2 - 1

698 - 3 - 1

INICI: camí de s'Ermita.

FINAL: camí des Campassos a s'Ermita.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: si.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.

Amplada: 2,5 m.

Tipus de ferm: terra.

Del camí de s'Ermita fins al final del camí de carro.

Tram 2:

Tipologia: ferradura.

Amplada: 1 m. i acaba amb un portell de 1,8 m.

Tipus de ferm: terra.

Arriba fins a un portell a la partió de finques, a partir d'on desapareix el camí.

Tram 3:

Tipologia: ferradura.

Amplada: portells de 1,5 i 1,7 m.

Tipus de ferm: terra.

Des del finals dels sementers fins al camí des Campassos a s'Ermita.

Tram 4:

Tipologia: carro.

Amplada: 3 m.

Tipus de ferm: terra.

Dels sementers fins a les cases de Son Poquet.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Son Poquet.
- Na Boscana
- Sa Casa Nova
- Son Ferrà.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: molt difícil.
- b) Fites: si.
- c) Pintades: si.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -**LIMITACIONS DE PAS:**

- Una barrera tancada a l'entrada a Son Poquet. (tram 4).

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Cases de Son Ferrà.
- Bassa de sa Casa Nova.
- Cases de Son Poquet.

ESTAT DEL CAMÍ: dolent.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Escalons.
- Marges.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí de s'Ermita.
- Camí dels Campassos a s'Ermita.

OBSERVACIONS:

Manca un tram del camí dins una zona de sementers.

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -**DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:**

- Dos mesos d'història del Grup Excursionista d'Esporles (Aulí i Rullan ,1984). A *El Pic*, nº 1, Revista d'Esporles. Apareix la pujada per aquest pas.
- *Itineraris de Muntanya* (Palos, 1984). Apareix descrit a l'itinerari Sa Fita del Ram.

CARTOGRAFIA:

- Plànol de *Itineraris de Muntanya* (Palos, 1984).
- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1986). Escala 1/25.000. Full 698-I (Sa Vileta). Sols apareix el tram 4.
- *Mapa Topogràfic Balear* (C.O.P.O.T., 1994). Apareix un petit fragment del tram 4.

(27) PAS DE S'ENEGADA

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 2 - 1
698 - 2 - 2

INICI: pista des Verger.

FINAL: pas des Cego.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: ferradura i tirany.

Amplada: 1 - 1,6 m.

Tipus de ferm: empedrat.

La part final del pas és tan sols un tirany.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- S'Engegada.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: difícil.
- b) Fites: si.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -

LIMITACIONS DE PAS: -

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Rotlles i barraques de carboner.
- Forn de calç.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Regular.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Escalons.
- Marges.
- Paretons.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Pas des Cego.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -****DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -****CARTOGRAFIA:**

- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).

(28) CAMÍ DE PUIGPUNYENT A ESTABLIMENTS

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 2 - 2

698 - 3 - 2

INICI: terme municipal de Puigpunyent.

FINAL: terme municipal de Palma.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: si.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: si.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.

Amplada: 3 m.

Tipus de ferm: terra.

Des de l'inici fins a Ca na Lluïsa.

Tram 2:

Tipologia: ferradura.

Amplada: 1,5 m.

Tipus de ferm: terra.

De Ca na Lluïsa al camí des Verger.

Tram 3:

Tipologia: carro.

Amplada: 2,1 m.

Tipus de ferm: restes d'empedrat.

Del camí des Verger al terme municipal de Palma.

Tram 4:

Tipologia: ferradura.

Amplada: 2,1 m.

Tipus de ferm: empedrat.

És una variant que va des del coll del puig de Bunyolí al terme municipal de Palma.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Hort des Pouet.
- Font Nova.
- Ca na Lluïsa
- Sobremunt.
- Can Manent.
- Puig de Bunyolí.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: sense problemes, excepte el tram 2 que és molt difícil. Manca un petit tram del camí, davant de Can Manent.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Parets i reixes.

LIMITACIONS DE PAS:

- Una barrera tancada a l'entrada de Ca Na Lluïssa, encara que es pot passar per una pista molt propera que enllaça amb el camí abans i després de les cases.
- Una barrera tancada a l'inici del tram 4.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Ca na Lluïsa.
- Pou proper a l'inici.
- Síquies.
- Cases de Sobremunt.
- Cases de Can Manet.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Regular.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Paretons, al tram 3.
- Marges.
- Escopidors al tram 3.
- Clavagueres al tram 3.
- Escalons al tram 4.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí del Verger.

OBSERVACIONS:

- Existeix un camí de ferradura que parteix d'aquest camí, vora l'entrada a l'hort des Pouet i arriba a sa Marina.

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:

En els següents documents es parla d'un camí que enllaça el Camí des Verger amb el camí veïnal d'Esporles a Puigpunyent (ara carretera), que es correspondria amb el camí aquí inventariat.

El primer document és el *Boletín Oficial de la Provincia de Baleares* nº 9710 de l'any 1929 on apareix un anunci de l'Ajuntament d'Esporles a la secció provincial: "Habiendo aprobado el Ayuntamiento pleno de esta villa, en seccion celebrada en el dia veintiseis de los corrientes el proyecto para la construccion del Camino para transito rodado, de Esporlas al de enlace con el camino vecinal de Esporlas a Puigpunyent, con un ramal al oratorio de Maristella del mismo termino formado por el ingeniero Don Antonio Parietti Coll, queda dicho proyecto expuesto expuesto al público en la secretaria de este Ayuntamiento por termino de treinta dias a efectos de reclamación. Esporlas a 27 de febrero de 1929-Alcalde, Bernardo Trias".

El segon document és una acta de la sessió del consistori d'Esporles de dia 29 d'abril de 1929 on s'exposa: "Visto, estudiado y discutido el expediente de la construccion del camino para transito rodado de Esporlas al enlace con el camino vecinal de Esporlas a Puigpunyent, con un ramal al oratorio de Maristella y en vista de que no se ha presentado reclamacion alguna de ninguna clase durante los treinta dias que ha estado expuesto al publico ni en los restantes, se acuerda por unanimidad solicitar de la Excm. Diputación Provincial la debida autorizacion..." (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 46).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:

- *50 excursiones a pie por la isla de Mallorca* (Font, 1964).

CARTOGRAFIA:

- *Plano geométrico del termino jurisdiccional de Esporlas* (Moreno, 1858). Apareix com a *Camino de Puigpunyent a Palma*.

- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958). Apareixen els trams 1, 3 i 4.

- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1961), escala 1/25.000. Full 698-IV (Esporlas). Apareix majoritàriament.

- Plànol de *Cincuenta excursiones a pie por la isla de Mallorca* (Font i Martorell, 1965). Excursió Es Pouet.

- Plànol de les *Rutes Amagades de Mallorca* (Garcia Pastor,1966). Núm. 10. Establiments-Pouet de Sobremunt- Establiments (Per Sarrià i Bunyolí).

- Plànol de les *Rutes Amagades de Mallorca* (Garcia Pastor,1971). Núm. 47. La Mola del Ram.

- Plànol del *Plan Nacional de Vías Provinciales* (1973).
- *Mapa de Mallorca* (Consell General Interinsular, 1980), escala 1/10.000. Fulls 698-1-1 i 698-1-2. Apareix majoritàriament.
- *Mapa Topogràfic Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1986). Escala 1/25.000. Full 698-I (Sa Vileta). Falten el tram 2 i part del tram 3.
- Mapes d'Esporles del Centro de Gestión Catastral y Cooperació Tributaria (Ministerio de Economía y Hacienda, 1994).
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1994). Escala 1/50.000. Full 698. 38-27 (Palma) . Apareix majoritàriament.
- *Mapa Topogràfic Balear* (C.O.P.O.T., 1994) Apareix la majoria del camí.

(29) CAMÍ DE SON DAMETO/SA CARRETERA NOVA

FULLS MAPA 1/5000:

670 - 3 - 8

INICI: camí vell des port des Canonge/camí des Pescadors.

FINAL: Son Dameto.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.

Amplada: 2,8 m.

Tipus de ferm: empedrat parcialment.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Es Badaluc.
- Tanca Nova.
- Barranc de Son Dameto.
- Son Dameto.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: sense problemes.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -

LIMITACIONS DE PAS:

- Dos portells oberts.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Cases de Son Dameto.
- Síquia empedrada.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Bo.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.
- Pedres passadores.
- Clavagueres.
- Pont.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí d'Esporles a Valldemossa.
- Camí vell des port des Canonge.
- Camí de Son Dameto a la carretera C-710.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -****DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:**

- *La toponímia del terme municipal d'Esporles i la seva rodalia* (Rullan, 1984). Dins l'apartat de comunicacions llegim: "la Carretera Nova és una via sense asfaltar que du a Son Dameto i que es va fer davant la impossibilitat de seguir pel Camí Vell de Son Dameto".

CARTOGRAFIA:

- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1961). Escala 1/25.000. Full 670. III (Sóller).
- Plánel del *Plan Nacional de Vías Provinciales* (1973).
- *Mapa de Mallorca* (Consell General Interinsular, 1980), escala 1/10.000. Full. 670-4-2.
- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1985). Escala 1/25.000. Full 670-III 38-26 (Esporles).
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1989). Escala 1/50.000. Full 670. 38-26 (Sóller).
- *Mapa Topogràfic Balear* (C.O.P.O.T., 1994).

(30) CAMÍ DE SA GRANJA

FULLS MAPA 1/5000:

670 - 3 - 8
670 - 2 - 8
698 - 2 - 1

INICI: carretera PM-110.

FINAL: carretera de sa Granja a Puigpunyent PMV-1101. Km. 8,8.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.
Amplada: 3 m amb un portell de 4,5 m.
Tipus de ferm: terra.

Tram 2:

Tipologia: carro.
Amplada: 3 m.
Tipus de ferm: terra.

És una variant del camí que arriba a les cases de sa Granja.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Pont de sa Turbina.
- Hort de sa Granja.
- Sa Granja.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: sense problemes.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Parets.

LIMITACIONS DE PAS:

- Un portell obert a l'inici.
- Un portell tancat amb botador al final.
- Unes barreres tancades amb pany al tram 2.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Sa Granja.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Bo.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí des Correu.
- Camí de s'Ermita per sa Granja i es Castellet.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -****DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -****CARTOGRAFIA:**

- *Plano geométrico del termino jurisdiccional de Esporlas* (Moreno, 1858).
- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).
- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1985). Escala 1/25.000. Full 670-III 38-26 (Esporles). Apareix majoritàriament.
- *Mapa Topogràfic Balear* (C.O.P.O.T., 1994).

(31) CAMINS DES COLL DES BOUS

FULLS MAPA 1/5000:

670 - 2 - 8
698 - 2 - 1

INICI: carretera PMV- 1101 Km. 8,6.

FINAL: coll des Bous.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: pista.
Amplada: 3 - 4 m.
Tipus de ferm: terra.

Tram 2:

Tipologia: carro.
Amplada: 2,5 - 3 m.
Tipus de ferm: terra.

Tram 3:

Tipologia: ferradura.
Amplada: 1 m.
Tipus de ferm: terra.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Moletó de sa Granja.
- Racó de s'Argelagà.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: difícil.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -

LIMITACIONS DE PAS:

- Una barrera tancada amb pany a l'inici del camí, i una altre sense pany, molt propera a l'anterior.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Rotlles de carbó.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Molt dolent al tram de ferradura i bo al tram de carro.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.
- Escopidors. Al tram 2.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA: -**OBSERVACIONS:**

Quan acaba el tram de pista, comencen el camí de carro, que es divideix en diverses branques, i el camí de ferradura que es dirigeix al coll des Bous.

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -**DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -****CARTOGRAFIA ON APAREIX:**

- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1961), escala 1/25.000. Full 698-IV (Esporlas). Apareix el tram 1.

- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1985 i 1986). Escala 1/25.000. Full 670-III 38-26 (Esporles) i 698-I. 38-27 (Sa Vileta). Apareix el tram 1.

- *Mapa Topogràfic Balear* (COPOT, 1994). Apareix el tram 1.

(32) CAMÍ DEL COR DE JESÚS

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 3 - 1

INICI: camí de s'Ermita.

FINAL: camí de s'Ermita per sa Granja i es Castellet.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: si.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: ferradura.

Amplada: 1 - 2 m.

Tipus de ferm: terra. Disposa d'una rampa enllosada a l'arribada al cor de Jesús.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Cor de Jesús.

SEGUIMENT:

a) Dificultat: fàcil.

b) Fites: molt poques.

c) Pintades: algunes.

d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -

LIMITACIONS DE PAS: -

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Cor de Jesús.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Regular.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Escalons.
- Marges.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí de s'Ermita.
- Camí de s'Ermita per sa Granja i es Castellet.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -****DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:**

- *Camins i paisatges. Itineraris culturals per l'illa de Mallorca* (Valero,1992) . Tom II La Fita del Ram.
- *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana* (CIM, 1993). És un dels camins inventarits , formant part del camí de s'Ermita.
- *Itineraris de Muntanya* (Palos,1984). Forma part de l'excursió Sa Fita del Ram.
- *Rutes Amagades de Mallorca* (Pastor, 1971). Apareix a la ruta núm. 47. Sa Mola del Ram.

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- Plànol de les *Rutes Amagades de Mallorca* (Pastor, 1971). Apareix a la ruta núm. 47. Sa Mola del Ram.
- *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana* (CIM, 1993). És un dels camins grafiats , formant part del camí de s'Ermita.

(33) CAMÍ DE SA COMA D'EN LLOBERA

FULLS MAPA 1/5000:

670 - 3 - 8

670 - 4 - 8

INICI: cases de Son Cabaspre.

FINAL: proximitats de Son Antic.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: si.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.

Amplada: 2,6 m.

Tipus de ferm: terra.

De Son Cabaspre a les proximitats del vial asfaltat.

Tram 2:

Tipologia: ferradura.

Amplada: 1 m.

Tipus de ferm: terra.

Es tracta de dos petits fragments, interceptats per un vial asfaltat i per un xalet.

Tram 3:

Tipologia: pista. Encara que resta un curt tram de camí de carro.

Amplada: 3,5 m.

Tipus de ferm: terra.

Des del vial de la urbanització fins a les proximitats de les cases de Son Antic.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Son Cabaspre
- Engegada
- Coma d'en Llobera.
- Ca na Tries
- S'Escolat.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: fàcil.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -**LIMITACIONS DE PAS:**

- Una reixa a l'arriba al vial (tram 2).
- Dues barreres tancades a l'altre banda del vial asfaltat.
- Una barrera tancada amb un cartell de "prohibido el paso" (inici del tram 3).
- Una barrera tancada amb un cartell de "prohibido el paso" (tram 3) poc després de deixar el pas de Son Cabaspre.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Barraques de carboner i forns de calç.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Bo. Excepte el darrer tram.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges
- Escopidors. Al tram de carro.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Pas de Son Cabaspre.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -****DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:**

- *Camins i paisatges. Itineraris culturals per l'illa de Mallorca* (Valero,1992) . Tom IV La Mola de Son Pacs. L'itinerari discorre, parcialment, pel camí de sa coma d'en Llobera, especialment a les proximitats del pas de Son Cabaspre.

- *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana* (CIM, 1993). És un dels camins inventariats.

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).

- Plànol del *Plan Nacional de Vías Provinciales* (1973). Parcialment.
- *Mapa de Mallorca* (Consell General Interinsular, 1980), escala 1/10.000. Fulls 698-1-2 i 670-4-2. Apareix bona part d'aquest camí.
- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1985). Escala 1/25.000. Full 670/III. 38-26 (Esporles).
- *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana* (CIM, 1993). És un dels camins grafiats.
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1989). Escala 1/50.000. Full 670. 38-26 (Sóller).
- *Mapa Topogràfic Balear* (C.O.P.O.T., 1994) Escala 1/5.000. Apareix bona part del camí.

(34) CAMÍ DE SON DAMETO A LA CARRETERA C-710.**FULLS MAPA 1/5000:**

670 - 3 - 8.

INICI: camí de Son Dameto.

FINAL: carretera C-710.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.

Amplada: 4 m.

Tipus de ferm: terra.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Son Dameto.
- Pla de ses Tanques.
- Comellar des Pollets.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: sense problemes.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -

LIMITACIONS DE PAS:

- Una barrera tancada al final del camí.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Son Dameto.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Bo.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.
- Escopidors.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí de Son Dameto.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -****DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -****CARTOGRAFIA ON APAREIX:**

- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1986). Escala 1/25.000. Full 670-III. 38-26 (Esporles).
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1989). Escala 1/50.000. Full 670. 38-26 (Sóller).
- *Mapa Topogràfic Balear* (C.O.P.O.T., 1994).

(35) CAMÍ VELL DE SON SIMONET

FULLS MAPA 1/5000:

670 - 3 - 8.

INICI: Esporles (sa Teulera).

FINAL: camí de Son Cabaspre (davant Son Simonet).

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: si.

TIPUS:

- Cessió del propietari a l'ajuntament d'Esporles.

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: si.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.

Amplada: 4,5 m.

Tipus de ferm: asfaltat.

Des de l'inici fins a sa Bassota.

Tram 2:

Tipologia: carro.

Amplada: 4,5 m. Encara que l'estat del camí sols deixa transitables entre 1 i 2 metres.

Tipus de ferm: terra.

Des de sa Bassota fins al final.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Sa Teulera.
- Can Alenyar.
- Hort Vell.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: sense problemes.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Parets i reixes.

LIMITACIONS DE PAS: -**CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:**

- Safareig.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Bo al tram 1 i dolent al tram 2.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí de Son Cabaspre.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:**

El 25 de novembre de 1904 la propietaria de Son Simonet, Lluïsa Villalonga i Cotoner, "propietaria del remanente que queda sin establecer del predio Son Simonet cede al ayuntamiento en calidad de camino rural el camino conocido por cami vey de Son Simonet" (A.M.E. *Gobierno Municipal*. Sig. 25).

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -

- *Camins i paisatges. Itineraris culturals per l'illa de Mallorca* (Valero,1992) . Tom IV La Mola de Son Pacs.

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- *Plano geométrico del termino jurisdiccional de Esporlas* (Moreno, 1858). Aquest camí arriba fins a Son Dameto.

- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).

- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1986). Escala 1/25.000. Full 670-III. 38-26 (Esporles).

- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1989). Escala 1/50.000. Full 670. 38-26 (Sóller).

- *Mapa Topogràfic Balear* (C.O.P.O.T., 1994).

(36) CAMÍ DE LA FONT DE DALT DE SON TRIES

FULLS MAPA 1/5000:

670 - 3 - 1

INICI: Son Tries.

FINAL: font de dalt de Son Tries.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: ferradura.

Amplada: 1 - 1,5 m.

Tipus de ferm: empedrat parcialment.

Tram 2:

Tipologia: ferradura.

Amplada: 1,5 m amb un portell de 3,2 m.

Tipus de ferm: terra.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Volta des Civils.
- Son Tries.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: fàcil.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: si. Al tram 2.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Pareds i reixes.

LIMITACIONS DE PAS:

- Un portell obert a Son Tries.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Cases de Son Tries.
- Font de dalt de Son Tries.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Bo.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.
- Escalons.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí de Son Tries al camí de s'Ermita per sa Granja i es Castellet.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -****DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -****CARTOGRAFIA ON APAREIX: -**

(37) CAMÍ DES VERGER AL CAMÍ DE SON MALFERIT A SARRIÀ.

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 3 - 2

INICI: proximitats des Verger.

FINAL: camí de Son Malferit a Sarrià.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: si.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.

Amplada: 3 m.

Tipus de ferm: empedrat.

Des de l'inici fins a la carretera asfaltada.

Tram 2:

Tipologia: carro.

Amplada: 3,5 m.

Tipus de ferm: asfaltat.

Tram 3:

Tipologia: carro.

Amplada: 2,3 m.

Tipus de ferm: empedrat.

Des de la carretera asfaltada fins al camí de Son Malferit a Sarrià.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Puig de s'Alzina

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: molt difícil.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Parets i reixes al tram 1.

LIMITACIONS DE PAS:

- Una reixa tanca el pas enmig del tram 1.
- Una barrera oberta al principi del tram 2.
- Una barrera tancada al final del tram 2.
- Un portell condemnat al final del camí.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS: -**ESTAT DEL CAMÍ:**

- Molt dolent. El tram 1 està molt envaït per la vegetació.
- El traçat del camí ha desaparegut pràcticament en els primers 150 metres.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.
- Escalons. Als trams 1 i 3.
- Escopidors. Al tram 1.
- Paretons. Al tram 1.
- Clavagueres. Al tram 1.
- Cadena. Al tram 1.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí de Son Malferit a Sarrià.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -****DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:**

- *Rutes Amagades de Mallorca*. Núm. 10. Establiments- Pouet de Sobremunt- Establiments (Per Sarrià i Bunyolí) (Garcia Pastor,1966). “...arranca una desviació que adreça fins al Verger. Es un camí de carro, abandonat i esborrat a trossos, al començament, per la llaurada”.

CARTOGRAFIA:

- *Plano geométrico del termino jurisdiccional de Esporlas* (Moreno, 1858). Aquest camí arriba fins a Son Dameto. Apareix part del tram 1.
- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).

- Plànol de les *Rutes Amagades de Mallorca* (Garcia Pastor,1966). Núm. 10. Establiments-Pouet de Sobremunt- Establiments (Per Sarrià i Bunyolí).

- *Cartografia Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1961). Escala 1/25.000. Full 670-III. 38-26 (Esporlas).

**(38) ENLLAÇ ENTRE ELS CAMINS QUE PUJEN A
S'ERMITA PER SA GRANJA I ES CASTELLET (NÚM. 16) I
PER ES PENYAL GRAN (NÚM. 40)**

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 2 - 1
698 - 3 - 1
670 - 3 - 8

INICI: camí de s'Ermita per sa Granja i es Castellet.

FINAL: camí de s'Ermita per es penyal Gran.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.

Amplada: 3 m.

Tipus de ferm: terra.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ: -

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: fàcil.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -

LIMITACIONS DE PAS: -

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Rotlles i barraques de carboner.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Regular.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí de s'Ermita per sa Granja i es Castellet.
- Camí de s'Ermita per es penyal Gran.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -****DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -****CARTOGRAFIA ON APAREIX:**

- *Mapa Topogràfic Balear* (C.O.P.O.T., 1994). Apareix sols l'inici.

(39) PAS DEL CAMÍ 38 AL CAMÍ DE S'ERMITA PER SA GRANJA I ES CASTELLET

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 2 - 1

670 - 3 - 1

INICI: camí n° 38.

FINAL: camí de s'Ermita per sa Granja i es Castellet.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: ferradura.

Amplada: 1,8 m. al portell de l'inici, encara que més amunt és més estret.

Tipus de ferm: terra.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ: -

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: fàcil.
- b) Fites: si.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -

LIMITACIONS DE PAS: -

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Rotlles i barraques de carboner.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Bo.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

Marges.
Escalons.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí nº 38.
- Camí de s'Ermita per sa Granja i es Castellet.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -****DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -****CARTOGRAFIA ON APAREIX:**

- Plànol de les *Rutes Amagades de Mallorca* (Pastor, 1971). Apareix a la ruta núm. 47. Sa Mola del Ram.

(40) CAMÍ DE S'ERMITA PER ES PENYAL GRAN (DES DE LA CARRETERA DE PUIGPUNYENT-KM. 8,6)

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 2 - 1

INICI: carretera PMV-1101. Km. 8,6.

FINAL: s'Ermita.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.

Amplada: 3,5 m.

Tipus de ferm: terra.

Resta un curt tram de camí de ferradura de 2,5 m d'amplada.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Es Sementeret.
- Ermita de Maristel·la.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: fàcil.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: si.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -

LIMITACIONS DE PAS:

- Una barrera tancada amb botador a la carretera.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Forn de calç.
- Cisterna.
- Ermita de Maristel·la.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Regular.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Escalons. Al curt tram de ferradura.
- Marges.
- Escopidors.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Pas de Son Vic.
- Camí de s'Ermita per sa Granja i es Castellet.

OBSERVACIONS:

Dos ramals d'aquest camí comuniquen amb el camí de s'Ermita per sa Granja i es Castellet.

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -**DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:**

- *Camins i paisatges. Itineraris culturals per l'illa de Mallorca* (Valero,1992) . Tom II La Fita del Ram.

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958). Apareix la part inicial del camí.
- *Rutes Amagades de Mallorca* (Pastor, 1971). Apareix a la ruta núm. 47. Sa Mola del Ram.
- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1986). Escala 1/25.000. Full 698/I. 38-27 (Sa Vileta). Apareix la part inicial del camí.
- *Mapa Topogràfic Balear* (COPOT., 1994), escala 1/5.000. Apareixen la part inicial del camí.

(41) CAMÍ DE SES ERMITES

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 3 - 1
670 - 3 - 8

INICI: Esporles (Es Balladors).

FINAL: Son Quint.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.
Amplada: 2,5 m.
Tipus de ferm: terra.

Des Balladors a les proximitats des Pujolet.

Tram 2:

Tipologia: carro.
Amplada: 2,1 m.
Tipus de ferm: empedrat parcialment.

Des les proximitats des Pujolet fins a un coll.

Tram 3:

Tipologia: pista.
Amplada: 3 m.
Tipus de ferm: terra.

Tram 4:

Tipologia: carro.
Amplada: 2,4 - 4 m.
Tipus de ferm: terra.

Tram 5:

Tipologia: carro.
Amplada: 2,5 m.
Tipus de ferm: terra.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Son Quint.
- Bosc de Son Quint.
- Puig de ses Ermites.
- Camí de ses Ermites.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: fàcil (difícil al tram 4).
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Parets i reixes al tram 1.

LIMITACIONS DE PAS:

- Barrera tancada amb pany al final del tram 1.

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Un mirador, un aljub i les cases de Son Quint.

ESTAT DEL CAMÍ:

- Regular. Està interromput per un bloc de pedra enmig del camí (tram 4).

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.
- Escopidors.
- Paretons.
- Ratlletes (tram 1).
- Escalons (tram 1).

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí de Son Quint.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -**

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -**CARTOGRAFIA ON APAREIX:**

- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958). Apareix el tram 4.
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1961), escala 1/25.000. Full 698-IV (Esporlas).
- *Mapa topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1985 i 1986). Escala 1/25.000. Fulls 670/III. 38-26 (Esporles) i 698/I. 38-27 (Sa Vileta). Apareix tot el camí excepte el tram 1.
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1989 i 1994). Escala 1/50.000. Fulls 670. 38-26 (Sóller) i 698. 38-27 (Palma) Apareix tot el camí excepte el tram 1.
- *Mapa Topogràfic Balear* (C.O.P.O.T., 1994). Apareix el tram 1.

(42) CAMÍ DES PUIG DES BOIXOS

FULLS MAPA 1/5000:

670 - 4 - 8

INICI: terme municipal de Valldemossa.

FINAL: terme municipal de Valldemossa.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: si.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.

Amplada: 2,5 m.

Tipus de ferm: terra.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Ses rotes Noves.

SEGUIMENT:

a) Dificultat: fàcil.

b) Fites: no.

c) Pintades: no.

d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -

LIMITACIONS DE PAS: -

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS: -

ESTAT DEL CAMÍ:

- Regular.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Marges.

- Escopidors.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA: -**OBSERVACIONS:**

La continuació d'aquest camí dins el terme de Valldemosa, apareix inventariat al catàleg de Camins de Muntanya del terme municipal de Valldemossa (Fodesma, 1994).

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -**DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA:**

- *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana* (CIM, 1993). Part d'aquest camí, està inventariat, formant part del camí de s'Ermita.

- Valldemossa com a centre d'excursions (Palos, 1989)

CARTOGRAFIA ON APAREIX:

- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).

- *Mapa topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1985 i 1986). Escala 1/25.000. Fulls 670/III. 38-26 (Esporles).

- *Mapa Topogràfic Balear* (C.O.P.O.T., 1994).

(43) CAMÍ DE SES ROTGETES

FULLS MAPA 1/5000:

698 – 4 - 1

INICI: carretera s'Esgleieta – Esporles (PM -104).

FINAL: camí de s'Esgleieta a Establiments/Camí de s'Avenc d'en Corbera/Camí de Catat.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: si.

TIPUS:

- *“Carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo del ayuntamiento de Esporles”. Plan Nacional de Vías Provinciales (1973).*
- *Inventari General d'Esporles (1996).*

INTERÈS CONSTRUCTIU: no.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.

Amplada: 5 m.

Tipus de ferm: asfaltat.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ: -

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: sense problemes.
- c) Fites: no.
- d) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Parets i reixes.

LIMITACIONS DE PAS: -

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS: -

ESTAT DEL CAMÍ:

- Regular.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS: -

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA: -**OBSERVACIONS: -****DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:**

El gener de 1973, el Grup de Treball de Balears, encarregat directe a les Illes de l'elaboració del *Plan Nacional de Vías Provinciales*, demanava a tots els ajuntaments la seva col.laboració per dur a terme la primera etapa de l'esmentat Pla, que tenia com a objecte la catalogació de tots els camins d'ús permanent i servei públic existents a la Província (veure 3.1.7. Annex *Plan Nacional de Vías Provinciales*).

Pel que fa a les notícies que l'Ajuntament d'Esporles envià per formar aquest Pla, el de "Camino Ca's Ratat" és un dels inclosos dins el *Catálogo de las carreteras o caminos existentes en la Provincia a cargo de Esporlas*, del mateix any, amb inici i final a la PM-1120 - s'Esgleieta, amb una longitud de 4 quilòmetres i una amplada de 3 metres, 2,5 dels quals són de "calzada". Aquest camí inclou el camí inventariat (Consell de Mallorca. Vies i Obres. Sense signatura).

Al Llibre Inventari General d'Esporles (Vol. I) de l'any 1996 apareix el Camí de Cas Ratat, amb el núm. 107 i amb una llargada de 4 km.

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -**CARTOGRAFIA ON APAREIX:**

- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958).
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1961), escala 1/25.000. Full 698-IV (Esporlas).
- Plànol de "Carreteras o caminos existentes en la provincia a cargo del ayuntamiento de Esporles" del *Plan Nacional de Vías Provinciales*, 1973).
- *Mapa de Mallorca* (Consell General Interinsular, 1980), escala 1/10.000. Full. 698-1-2.
- *Mapa Topogràfic Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1986). Escala 1/25.000. Full 698/I. 38-27 (Sa Vileta).
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1994). Escala 1/50.000. Full 698. 38-27 (Palma).
- *Mapa Topogràfic Balear* (C.O.P.O.T., 1994) Escala 1/5.000.

(44) CAMÍ DE SON TRIES A LA FONT D'ABAIX DE SON TRIES

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 3 -1

INICI: cases de Son Tries.

FINAL: font d'abaix de Son Tries.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: no.

TIPUS:

INTERÈS CONSTRUCTIU: si.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: ferradura.

Amplada: 2,5 - 2,7 m.

Tipus de ferm: empedrat.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Son Tries.
- Font d'abaix Son Tries.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: fàcil
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL: -

LIMITACIONS DE PAS: -

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS:

- Font d'abaix de Son Tries.
- Son Tries

ESTAT DEL CAMÍ:

- Bo.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS:

- Escalons.
- Marges.

ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:

- Camí vell de Palma.
- Camí de sa font de dalt de Son Tries.
- Camí de Son Tries al camí de s'Ermita per sa Granja i es Castellet.

OBSERVACIONS: -**DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA: -****DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -****CARTOGRAFIA ON APAREIX:**

- *Plano geométrico del termino jurisdiccional de Esporlas* (Moreno, 1858).

(45) CAMINS DE S'ESGLEIETA

FULLS MAPA 1/5000:

698 - 4 - 1
698 - 5 - 1

INICI: carretera Palma Valldemossa.

FINAL: carretera PM-114.

DOCUMENTACIÓ LOCALITZADA: si.

TIPUS:

- Obres per part de l'Ajuntament.

INTERÈS CONSTRUCTIU: no.

INTERÈS EXCURSIONISTA: no.

TIPOLOGIA:

Tram 1:

Tipologia: carro.
Amplada: 4,5 m.
Tipus de ferm: asfaltat.

Tram 2:

Tipologia: carro.
Amplada: 4,5 m.
Tipus de ferm: terra.

TOPÒNIMS PROPERS AL CAMÍ:

- Can Colom.
- Can Maiol.
- S'Esgleieta.

SEGUIMENT:

- a) Dificultat: sense problemes.
- b) Fites: no.
- c) Pintades: no.
- d) Cartells Indicadors: no.

TIPUS DE DELIMITACIÓ LATERAL:

- Parets i reixes.

LIMITACIONS DE PAS: -

CONSTRUCCIONS PROPERES D'INTERÈS: -**ESTAT DEL CAMÍ:**

- Bo.

ELEMENTS CONSTRUCTIUS: -**ALTRES CAMINS AMB ELS QUE COMUNICA:****OBSERVACIONS: -****DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA LOCALITZADA:**

Certificat de l'Ajuntament d'Esporles amb data de 13 de juliol, que reproduïm a continuació:

"Que els camins de s'Esglaieta els quals tenen els següents noms:

- Can Colom
- Can Maiol
- S'Esglaieta

Aquest Ajuntament durant varis anys, ha portat a terme la neteja i arreglo dels esmentats camins.

Així mateix es fa constar que a alguns dels camins esmentats tenen enllumenat públic".

DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA LOCALITZADA: -**CARTOGRAFIA:**

- *Plano Parcelari de Esporles (Mallorca) (1953)*. Escala aproximada 1/10.000.
- *Mapa General de Mallorca* (Mascaró, 1958). Apareix el tram 1.
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1961), escala 1/25.000. Full 698-IV (Esporlas).
- *Mapa Topográfico Nacional de España* (Instituto Geográfico Nacional, 1986). Escala 1/25.000. Full 698-I. 38-27 (Sa Vileta) .
- Mapes d'Esporles del Centro de Gestión Catastral y Cooperación Tributaria (Ministerio de Economía y Hacienda, 1994).
- *Cartografía Militar de España* (Servicio Geográfico del Ejército, 1994). Escala 1/50.000. Full 698. 38-27 (Palma).
- *Mapa Topogràfic Balear* (C.O.P.O.T., 1994).

5. CONCLUSIONS

1- La importància i extensió de la xarxa viària del terme d'Esporles fa aconsellable la inclusió de la totalitat dels camins inventariats a les normes subsidiàries del municipi, per tal de preservar els usos viaris, sense perjudici de la seva titularitat.

2- La riquesa patrimonial que suposen els diferents elements que es troben a la xarxa viària del terme municipal d'Esporles, fa aconsellable que es preservin les característiques més significatives dels camins, empedrats, parets de tancament, amplària, etc. En aquest aspecte, és especialment recomanable la protecció dels "camins amb interès constructiu" (apartat 4.3) que es relacionen a continuació:

- 1-CAMÍ VELL DE PALMA.
- 2-CAMÍ DES CORREU (ESPORLES-BANYALBUFAR).
- 3-CAMÍ D'ESPORLES A VALLDEMOSSA.
- 4-CAMÍ DE SA FONT DE SON TRIES.
- 5-CAMÍ VELL DES PORT DES CANONGE (CAMÍ DES PESCADORS).
- 6- CAMÍ DES PINAR DE CANET.
- 8- CAMÍ DE SON FERRÀ/COSTA DE SON FERRÀ.
- 10- CAMÍ DE SON CABASPRE
- 11- CAMÍ DE SON MALFERIT A SARRIÀ
- 12- CAMÍ DES VERGER
- 13-CAMÍ DE S'ERMITA.
- 14-CAMÍ DES PUIG DE SES ERMITES.
- 15-PAS DE SON CABASPRE.
- 16-CAMÍ DE S'ERMITA PER SA GRANJA I ES CASTELLET
- 17-CAMÍ DE CAN CONVENT I ES BORN.
- 18-CAMÍ DES COMELLAR DES POLLETS.
- 19-PAS DE SON VIC.
- 20- CAMÍ DE S'ERMITA AL TERME DE PUIGPUNYENT.
- 21- CAMÍ DE SON TRIES AL CAMÍ DE S'ERMITA PER SA GRANJA I ES CASTELLET.
- 22- CAMÍ DE SON TRIES A BELLAVISTA
- 23- CAMÍ DES PUIG DE SON BERNARDÍ
- 24- PAS DES CEGO
- 25- CAMÍ DES COMELLAR DES MAL CUINAT.
- 26- PAS DE SON POQUET
- 27- PAS DE S'ENEGADA
- 28- CAMÍ DE PUIGPUNYENT A ESTABLIMENTS
- 29- CAMÍ DE SON DAMETO/SA CARRETERA NOVA.
- 30- CAMÍ DE SA GRANJA
- 31- CAMÍ DES COLL DES BOUS
- 32-CAMÍ DEL COR DE JESÚS.
- 33-CAMÍ DE SA COMA D'EN LLOBERA
- 34- CAMÍ DE SON DAMETO A LA CARRETERA C-710.
- 35- CAMÍ VELL DE SON SIMONET.
- 36- CAMÍ DE SA FONT DE DALT DE SON TRIES.
- 37- CAMÍ DES VERGER AL CAMÍ DE SON MALFERIT A SARRIÀ.
- 38- ENLLAÇ ENTRE ELS CAMINS DE S'ERMITA PER SA GRANJA I ES CASTELLET (NÚM. 16) I PER ES PENYAL GRAN (NÚM. 40).

- 39- PAS DEL CAMÍ 38 AL CAMÍ DE S'ERMITA PER SA GRANJA I ES CASTELLET.
- 40- CAMÍ DE S'ERMITA PER ES PENYAL GRAN (DES DE LA CARRETERA DE PUIGPUNYENT-KM. 8,6).
- 41- CAMÍ DE SES ERMITES.
- 42- CAMÍ DES PUIG DES BOIXOS.
- 44- CAMÍ DE SON TRIES A LA FONT D'ABAIX DE SON TRIES.

3- Atesa la documentació que s'ha trobat, es pot fer una relació dels camins que apareixen explícitament com a públics o en els que l'administració ha intervingut al llarg del temps. Segons aquesta documentació i sense perjudici que l'Ajuntament consideri la necessitat de l'obertura d'un expedient d'investigació, d'acord amb l'apartat 2.1.5 d'aquest catàleg, reuneixen els requisits mínims per a ser inclosos a l'inventari de Béns Municipals d'Esporles (apartat 2.1.4), els següents camins:

- 2-CAMÍ DES CORREU (ESPORLES-BANYALBUFAR).
- 3-CAMÍ D'ESPORLES A VALLDEMOSSA.
- 4-CAMÍ DE SA FONT DE SON TRIES.
- 5- CAMÍ VELL DES PORT DES CANONGE (CAMÍ DES PESCADORS).
- 6- CAMÍ DES PINAR DE CANET.
- 7- CAMÍ DE S'ESGLAIETA A ESTABLIMENTS/CAMÍ DE S'AVENC D'EN CORBERA/CAMÍ DE CAS RATAT.
- 8- CAMÍ DE SON FERRÀ/COSTA DE SON FERRÀ.
- 9- CAMÍ DE SON SIMONET.
- 10- CAMÍ DE SON CABASPRE.
- 12- CAMÍ DES VERGER.
- 35- CAMÍ VELL DE SON SIMONET.
- 43- CAMÍ DE SES ROTGETES.
- 45- CAMINS DE S'ESGLEIETA.

4- En alguns casos, existeixen indicis d'una possible titularitat pública, però la documentació trobada no permet aclarir suficientment aquesta. Per aquests camins, es recomana l'obertura d'un expedient d'investigació, segons l'apartat 2.1.5 d'aquest catàleg. Aquests camins són:

- 1-CAMÍ VELL DE PALMA.
- 11-CAMÍ DE SON MALFERIT A SARRIÀ.
- 28- CAMÍ DE PUIGPUNYENT A ESTABLIMENTS.